

«Hun ga meg litt lys»

Formelle nettverks betydning for enslige mindreårige flyktningers livskvalitet og mestring

Master i Barnevern

Vår 2023

Kandidat: Renate Seim Bjørdal

Veileder: Marte Knag Fylkesnes

Bi veileder: Ragnhild Hollekim

FORORD

Hvordan relasjoner er med å forme oss og hva som oppstår i møte med andre mennesker, er et tema som alltid har engasjert meg. Med min tidligere bachelor i Interkulturell forståelse hvor fokuset var på relevant kompetanse for profesjonelle i møte med flyktninger i Norge, har det vært nyttig å tilegne meg mer kunnskap innen dette feltet. Så da jeg fikk mulighet å forske på enslige mindreårige flyktninger og deres historier om nytten av gode relasjoner i sitt formelle nettverk var mitt engasjement stort.

Etter to krevende, men også givende år som student ved Universitetet i Bergen har jeg endelig nådd målet om fullført master i barnevern. En surrealistisk, overveldende og fantastisk følelse. Først og fremst vil jeg takke min enestående mann Jan-Terje for din motivasjon, omsorg og støtte i denne tiden, uten deg hadde ikke denne masteren blitt fullført. Takk også til mine kjære barn, Elias, Samuel og Ophelia, dere er unike.

Jeg vil rette en stor takk til Marte Knag Fylkesnes, min hovedveileder i forbindelse med denne masteroppgaven. Takk for at du ønsket forskningsmedarbeider til ditt prosjekt, og takk for at det ble meg. I perioder hvor jeg har vært usikker på det meste, og især på neste steg i prosessen har dine råd vært uvurderlige. Jeg har til tider følt på ærefrykt over å være tilknyttet et så solid og veldrevet prosjekt, men du har fått meg til tro på meg selv når tvilen har vært der. Takk også til Ragnhild Hollekim, for dine kloke, reflekterte tilbakemeldinger under første og siste veiledning.

Videre fortjener min gode venn, Renate en stor takk for å alltid å ha vært tilgjengelig i denne tiden. Du har vært i samme situasjon og har delt av din kunnskap og vært genuint interessert i min prosess.

Renate Seim Bjørdal

Bergen, 20 november 2023

Innhold

FORORD	2
SAMMENDRAG	6
ABSTRACT	7
1.0 Innledning	8
1.1 Enslige mindreårige flyktninger	9
1.1.1 Flyktningssituasjonen i Norge	9
1.1.2 Ansvarsfordeling og roller.....	10
1.2 Bakgrunn for valg av tema	11
1.3 KREATIV SAMMEN	11
1.4 Presentasjon av problemstilling og forskningsspørsmål	12
1.5 Oppgavens oppbygging og avgrensinger	12
2.0 RAMMEVERK OG LOVGRUNNLAG FOR MÅLGRUPPEN	14
2.1 Flyktningkonvensjonen (1951)	14
2.2 Barnekonvensjonen (1989)	14
2.2.1 Aktuelle artikler i Barnekonvensjonen (1989)	15
3.0 Begreper og teoretiske perspektiver	17
3.1 Salutogenese	17
3.1.1 Opplevelse av sammenheng	18
3.1.2 Begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet	19
3.1.3 Forholdet mellom de tre komponentene.....	19
3.1.4 Generelle motstandsressurser	20
3.1.5 Salutogen tilnærming til livskvalitet og mestring.....	21
3.2 TRYGGHET, TILHØRIGHET OG SUKSESS	22
3.2.1 Trygghet	23
3.2.2 Tilhørighet.....	24
3.2.3 Suksess.....	24
4.0 FORSKNINGSGJENNOMGANG	25
4.1 Søkestrategi.....	25
4.2 Forskning	25
5.0 METODE	30
5.1 Vitenskapelig ståsted	30
5.2 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming.....	31
5.3 Forskningsdesign	32
5.3.1 Innsamling av data	33
5.4 Beskrivelse av utvalg og rekruttering.....	37

5.5 Dataanalyse	38
5.6 Kvalitet i forskningen	40
5.6.1 Gyldighet	40
5.6.2 Pålitelighet	41
5.6.3 Overførbarhet	41
5.6.4 Bekreftbarhet	42
5.7 Mulige svakheter i denne oppgaven	42
5.8 Forskerens rolle og for forståelse	43
5.9 Forskningsetikk og personvern	43
6.0 FUNN OG ANALYSE	45
6.1 Støttende nettverk dekker ulike behov	46
6.1.1 Forutsigbar støtte	47
6.1.2 Skole som arena for meningsfullhet og forståelse	48
6.1.3 Vergen som viktig støttespiller	50
6.2 YTRE STIMULI FOR INDRE SAMMENHENG	52
6.2.1 Vindu til viktig omsorg	52
6.2.2 «Hun gir meg litt lys»	53
6.2.3 Engasjerte relasjoner bidrar til mening	55
6.2.4 Forståelse og kompetanse som verdsatte egenskaper	56
7.0 DRØFTING	59
7.1 Støttende nettverk dekker ulike behov	59
7.1.1 Vergen som viktig støttespiller	60
7.1.2 Skole som arena for meningsfullhet og forståelse	61
7.1.3 Forutsigbar støtte	62
7.2 Ytre stimuli for indre sammenheng	62
7.2.1 «Hun gir meg litt lys»	62
7.2.2 Engasjerte relasjoner bidrar til mening	63
7.2.3 Vindu til viktig omsorg	64
7.2.4 Forståelse og kompetanse som verdsatte egenskaper	64
8 AVSLUTNING	66
8.1 Oppsummerende refleksjoner og behov for videre forskning	66
REFERANSELISTE	68
Vedlegg	75
Vedlegg 1 Informasjonsskriv om forskningsprosjektet og samtykkeerklæring	75
Vedlegg 2 - Intervjuguide	79
Vedlegg 3 Vurdering NSD	84

SAMMENDRAG

Formålet med denne oppgaven er å bidra til økt kunnskap om hva gode relasjoner i formelle nettverk betyr for livskvalitet og mestring for enslige mindreårige flyktninger.

For å belyse dette er det valgt følgende forskningsspørsmål:

- Hvem beskriver enslige mindreårige flyktninger som viktige formelle hjelpere?
- Hvordan beskrives relasjonen?
- I hvilken sammenheng beskrives de viktige relasjonene ?
- Hva fremheves som betydningsfullt ved disse erfaringene over tid ?

Oppgavens teoretiske grunnlag er Salutogenese (Antonovsky,1987) samt de tre elementene trygghet, tilhørighet og suksess (Kohli, 2011). Oppgaven er tilknyttet prosjektet Drawing Together. Relational wellbeing in the lives of young refugees in Finland, Norway and Scotland, hvor behandlingsansvarlig i Norge er Norwegian Research Centre AS. Til å besvare forskningsspørsmålene legger oppgaven til grunn individuelle dybdeintervjuer med 17 unge flyktninger i alderen 18-30 som kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger. Jeg har brukt tematisk analyse som analytisk tilnærming til intervjumaterialet (Braun & Clarke, 2006).

Sentrale funn i denne oppgaven viser at gode relasjoner i unge flyktningers formelle nettverk bidrar til livskvalitet og mestring. Tilgjengelighet, tid, omsorg og de profesjonelles forståelse fremstår som særlig viktig for å styrke unge flyktningers livskvalitet og mestring

Nøkkelord: *Enslige mindreårige flyktninger, salutogenese, relasjoner, mestring og livskvalitet.*

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to contribute to increased knowledge about the significance of positive relationships in formal networks for the quality of life and coping of unaccompanied minor refugees.

To illuminate this, the following research questions have been chosen;

Who are identified as important formal helpers for unaccompanied minor refugees?

How is the relationship described?

In what context are these important relationships described?

What is emphasized as significant in these experiences over time?

The theoretical foundation of the thesis is Salutogenesis (Antonovsky, 1987) and the three elements of security, belonging, and success (Kohli, 2011). The thesis is affiliated with the project “Drawing Together: Relational Wellbeing in the Lives of Young Refugees in Finland, Norway and Scotland” where the responsible party in Norway is the Norwegian Research Centre AS. To answer the research questions, the thesis relies on individual in-depth interviews with 17 young refugees aged 18-30 who arrived in Norway as unaccompanied minor refugees. Thematic analysis is used as the analytical approach to the interview material (Braun & Clarke, 2006).

Key findings in this thesis show that positive relationships in the formal networks of young refugees contribute to their quality of life and coping. Accessibility, time, care, and the professionals’ understanding appear to be particularly important in enhancing the quality of life and coping of young refugees.

Keywords: Unaccompanied minor refugees, salutogenesis, relationships, coping and quality of life.

1.0 Innledning

Enslige mindreårige flyktninger har er en krevende prosess med å skape et meningsfullt og trygt liv i et nytt land. Denne oppgaven bygger på intervjumateriale fra 17 enslige mindreårige flyktninger bosatt i Norge, hvor det fremkommer at det savnes forskning fra denne samfunnsgruppen sine egne erfaringer og perspektiver i et lengre perspektiv (Svendsen et al. 2018). Samtlige av informantene er mellom 18-30 år på intervjutidspunktet og er enten under utdanning eller i arbeid. Ankomst året strekker seg fra 2008 til 2017.

Gjennom forskningsprosjektet «Kreativ sammen» som jeg er så heldig å få samarbeide med har jeg fått tilgang til unge flyktninger sine nettverkskart og individuelle intervjuer om nåtid. Jeg ønsker å fange informantenes beskrivelser om hvem som har vært viktig i deres formelle nettverk- og hva disse relasjonene har betydd for deres livskvalitet og mestring .

Livskvalitet er et av begrepene som knyttes opp mot Salutogenese, som er den overordnede teorien jeg har valgt å benytte i dette prosjektet (Lindström & Eriksson, 2015). Begrepet i sin helhet omfatter både objektive faktorer som boforhold, økonomi og deltakelse i samfunnet, og subjektive som engasjement, tilfredshet, mening og glede (Nes et al. 2018). God livskvalitet er et viktig mål i arbeidet for folkehelsen, og er i Norge et supplerende mål på samfunnsutviklingen (Regjeringen, 2021). Strategien satser på utjevning av sosiale forskjeller og dermed bidra til et mer rettferdig, helsefremmende og inkluderende samfunn. Det er indikasjoner for bedre livskvalitet og helse i et mer likeverdig samfunn samt indikasjoner for større grad av tilhørighet og tillit (Helliwell ,2020 ; Oishi, 2018; Steckermeier & Delhey, 2019). I litteraturen blir det ofte benyttet en rekke begreper når det refereres til subjektiv livskvalitet. Eksempler på dette er tilfredshet, velvære, , blomstring og lykke (Andreasson & Birkjær, 2018). Mestring, som og vil være fokus for denne oppgaven , føyer seg også inn i denne rekken.

Undersøkelser ser som oftest på innvandrere generelt , og det er behov for mer kunnskap om livskvaliteten fra personer med flyktningbakgrunn (Barstad, 2016). På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet, lanserte Helsedirektoratet rapporten *Gode liv i Norge- Utredning om måling av befolkningens livskvalitet* (Barstad, 2016). Hensikten med rapporten var å vurdere livskvaliteten blant forskjellige grupper i befolkningen i Norge, utfra deres egne opplevelser og vurderinger (Barstad, 2016). Ifølge Amnesty International preges kunnskapen om enslige mindreårige flyktninger av kvantitativ data, i form av statistikker og tall, som fører til at en lett kan glemme menneskene bak tallene (Amnesty International, u.å.) .Også i helsedirektoratets

rapport ble det presisert at opplysninger i form av tall og statistikk bør suppleres med kvalitativ data for å få frem de subjektive faktorene ved livskvalitet (Barstad, 2016). Mennesker som har en god relasjon til andre, vil enklere løse opp i spenning enn de som ikke har slik kvalitet i sine relasjoner (Antonovsky, 1987), og det er i dette krysspunktet hvor den enslige mindreårige flyktingen forteller om gode opplevelser knyttet til sine formelle nettverk- at jeg vil trekke paralleller til de helsemessige fordelene i form av livskvalitet og mestring.

Det anses at enslige mindreårige flyktinger er en spesielt sårbar gruppe i vårt samfunn (Oppedal et. al. 2009). I det følgende gis det først en begrepsavklaring av enslige mindreårige flyktinger, etterfulgt av en kort redegjørelse om enslige mindreårige flyktingers situasjon i Norge. Deretter belyser jeg rettighetene til denne gruppen og forklarer avslutningsvis i innledningen hvordan ansvaret for enslige mindreårige flyktinger fordeles.

1.1 Enslige mindreårige flyktinger

Ifølge Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er enslige mindreårige flyktinger *barn og unge som ankommer Norge uten følge av foreldre eller andre som utøver foreldreansvar, og som får asyl (beskyttelse) her* (IMDi). I regi av utlendingsdirektoratet (UDI) får barn og ungdom som er mellom 15 og 18 år når de kommer til Norge og søker asyl, tilbud om å bo på asylmottak for enslige mindreårige (IMDi). Barn under 15 år får i regi av Barne-, ungdoms -og familieetaten (Bufetat) tilbud om plass på et omsorgssenter for enslige mindreårige (IMDi).

1.1.1 Flyktnings situasjonen i Norge

De siste årene har det vært store svingninger i antall enslige mindreårige som bosettes i norske kommuner. I 2015 kom det mer enn 5480 enslige mindreårige asylsøkere. I 2016 ble 1599 bosatt, og etter dette var det en drastisk nedgang de påfølgende årene. I 2018 var det bare 194 EM som ble bosatt, dette er historisk lave tall (Lidén et al. 2019). En pressemelding fra Utlendingsdirektoratet (UDI) viser at det i 2022 ble mottatt 40.750 søknader om beskyttelse, sammenlignet med 31.150 søknader i 2015. Ukrainere som ba om midlertidig kollektiv beskyttelse, sto for 34.847 av søknadene i 2022. I tillegg ble det mottatt 386 søknader fra andre nasjonaliteter om det samme, disse fra blant annet syrere (1.591) afghanere (516), eritreere (325) og russere (294). Selv om krigen i Ukraina er hovedårsaken til de økende tallene, kan UDI opplyse er det også er en markant økning i ordinære søknader om beskyttelse (Kommunal rapport). Rapporten viser at det også er flere enslige mindreårige som kommer til Norge nå enn

i 2018. Flesteparten av de unge kommer fra Afghanistan (379) og Syria (249). I april 2023 ble det bosatt 110 enslige mindreårige flyktninger i Norge (IMDi).

1.1.2 Ansvarsfordeling og roller

Enslige mindreårige som har fått innvilget opphold skal deretter bosettes i en kommune. Det er den enkelte kommune som bestemmer hvordan arbeidet med enslige mindreårige (EM) skal organiseres og hvilken aktuell etat som skal ha ansvaret for å løse oppgaven. Noen kommuner legger ansvaret til flyktningsjenesten, mens andre har gode erfaringer med å legge det til barneverntjenesten. Enkelte kommuner legger oppgaven til NAV, direkte under rådmannen. Uavhengig om hvor oppgaven plasseres i den enkelte kommune, er det viktig at flere etater samarbeider. Etater som har ansvar for helse, skole, bolig, kultur og frivillig sektor må medvirke til å skape gode oppvekst- og integreringsvilkår for barna (IMDi).

Statsforvalteren i den kommunen hvor den enslige mindreårige flyktingen oppholder seg, er pliktig å oppnevne en representant for den unge (Statsforvalteren.no) . Tidligere ble denne representanten kalt verge, og det er denne benevnelsen som blir brukt i denne oppgaven. Vergen er en voksen person, som skal være i foreldrenes sted samt ivareta den enslige mindreårige flyktingens rettigheter i Norge, både økonomisk og juridisk (Statsforvalteren.no). Vergen skal frem til den mindreårige flyktingen fyller 18 år skal for eksempel : passe på at den daglige omsorgen, helsetilbud samt skolegang er forsvarlig og møter den mindreårige sitt behov. Søke etter midler om den mindreårige er funksjonshemmet, opprette legitimasjon, sørge for at papirer blir utfylt og levert til rett tid (Statsforvalteren.no).

For enslige mindreårige flyktninger er det den som har omsorgen i foreldrenes sted som har plikt til å sørge for at de har et skoletilbud (Opplæringsloven 1998). Elever som er over opplæringspliktig alder, som er fra barnet er seks år og til endt tiendeklasse, og ikke har fullført grunnskolen har på lik linje som alle barn rett, men ikke plikt til grunnskoleopplæring. Denne samt ungdomsretten, videregående opplæring er skoletilbud som må tilpasses den enkeltes behov, da det er store forskjeller i den mindreåriges bakgrunn og behov. God veiledning basert på en systematisk kartlegging av den mindreåriges faktiske kunnskapsnivå og tidligere skolegang er derfor viktig (Lidén et al., 2020)). En slik oversikt har relevans for særskilt språktilbud og rettigheter til innføringstilbud for den mindreårige flyktingen (se Utdanningsdirektoratet 2016b for en beskrivelse av slike tilbud). Forskning viser at det innen skoletilbudet til enslige mindreårige flyktninger bør settes inn ekstra ressurser med tanke på tap

av familie, traumatisering, manglende skolegang og andre psykososiale forhold (Lidén et al., 2020)). Mangel på kompetanse og økonomi er de to viktigste årsakene til at støtte mangler, og selv i kommuner hvor økonomien og profesjonelle er til stede er likevel kompetansen på enslige mindreårige flyktninger fraværende (Lidén et al., 2020).

Det etterlyses tilstrekkelig ressurser og kompetanse for å kunne tilby tilrettelagt opplæring for enslige mindreårige flyktninger (Pastoor, 2018)

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Betydningen av relasjoner har alltid engasjert meg. Tanken på at *den ene* ser akkurat ett menneske sine kvaliteter, dets potensiale og at det kan være nok til å bygge mennesket opp å utvikle det er en tematikk jeg finner inspirerende. Tematikken knyttet til flyktninger generelt engasjerer meg i stor grad. Jeg har fra tidligere en bachelor i interkulturell kompetanse som er aktuell med tanke på vårt flerkulturelle samfunn og viktigheten av interkulturell kompetanse. Jeg har arbeidet i barnehage i 20 år og har fått gleden av å jobbe tett på minoritetsfamilier. Jeg har gjort meg mange erfaringer samt fått innblikk i viktigheten av å skape relasjoner og klare å stå i disse. Det var ingen tvil hos meg da jeg ble spurt om å ta del i prosjektet Kreativ Sammen og det har vist seg å være et riktig valg for meg.

1.3 KREATIV SAMMEN

Prosjektet «Drawing Together Project», på norsk «Kreativ sammen» driver en pågående longitudinell studie hvor formålet er forstå hvilke mennesker som er viktige for unge flyktninger i deres hverdag og hvordan relasjoner forandrer seg over tid. Prosjektet er ledet av professor Ravi Kohli ved universitetet i Bedfordshire og finansiert av NordForsk. NORCE forskningsinstitutt er prosjekteier og utgjør sammen med Høyskolen på Vestlandet (HVL) de norske samarbeidspartnerne i prosjektet. «Kreativ sammen» er et internasjonalt prosjekt som foregår i Norge, Finland og Skottland. Prosjektet anvender både kunstbaserte metoder og kvalitative intervjuer som forskningsmetoder for å innhente informasjon om enslige mindreårige flyktninger sine erfaringer over tid. I tre workshops fordelt med 10 måneders mellomrom utføres kreative forskningsmetoder, for å formidle det som ikke kan sies med ord. Deltakerne intervjues individuelt om sine erfaringer (Individuelle intervju), samt sammen med personer de utnevner som verdifull for deres livskvalitet (parintervju). Det er data fra det første individuelle intervjuet med de norske deltakerne som utgjør datamaterialet for min master, til sammen 17 transkriberte og aidentifiserte intervjuer.

1.4 Presentasjon av problemstilling og forskningsspørsmål

Gjennom prosjektet Kreativ Sammen har jeg fått mulighet til å nærme meg data som er innsamlet. Utgangspunktet mitt har vært datamateriale som er tilknyttet de enslige mindreårige flyktninger som er bosatt i Norge. Jeg har valgt å studere hvilken betydning det formelle nettverket har hatt for enslige mindreårige flyktninger sin livskvalitet og mestring. Prosjektets problemstilling er som følger:

«Hva betyr relasjoner i formelle nettverk, for enslige mindreårige flyktnings opplevelse av livskvalitet og mestring?».

Jeg har valgt følgende forskningsspørsmål for å kunne besvare problemstillingen min:

- Hvem beskriver enslige mindreårige flyktninger som viktige formelle hjelpere?
- Hvordan beskrives relasjonen?
- I hvilken sammenheng beskrives de viktige relasjonene?
- Hva fremheves som betydningsfullt ved disse erfaringene over tid?

Prosjektet er begrenset til å undersøke enslige mindreårige flyktninger sine opplevelser av viktigheten av deres formelle nettverk og hvordan dette påvirker deres livskvalitet og mestring i hverdagen. Formålet med prosjektet er økt kunnskapsgrunnlag om viktigheten av det formelle nettverket for enslige mindreårige flyktninger.

1.5 Oppgavens oppbygging og avgrensinger

Oppgaven er bygget opp av 8 kapitler. Første kapittel består av en innledende del for å sette rammen for oppgaven, etterfulgt av kapittel to hvor det presenteres rammeverk og lovgrunnlag gjeldende for målgruppen. I kapittel tre vil oppgavens teoretiske rammer bli introdusert. Teori som jeg har valgt for å belyse problemstillingen er Salutogenese (Antonovsky, 1987) samt elementene trygghet, tilhørighet og suksess (Kohli, 2011). Kapittel fire omhandler forskningsgjennomgang som er relevante og viktige for oppgaven. I prosjektets femte kapittel blir oppgavens metodedel presentert, hvor jeg vil gjøre rede for den metodiske og analytiske tilnærming til oppgaven. Herunder vil jeg også trekke frem forskningsetiske hensyn og vurderinger, samt presentere rammeverket for analyse og funn gjort i prosjektet. I kapittel seks vil jeg presentere resultatene av analyse og funn. Deretter kommer kapittel syv hvor oppgavens

funn vil bli diskutert i lys av teoretiske perspektiver samt relevant forskning. I kapittel åtte vil jeg trekke frem noen avsluttende refleksjoner opp mot oppgavens problemstilling.

Ved noen tilfeller gjennom prosjektet vil enslige mindreårige flyktninger presenteres som den «mindreårige», eller de/den «unge». Dette er et valg jeg har tatt for å gjøre teksten leservennlig, samt å referere til informantene på en mer lettsindig måte.

2.0 RAMMEVERK OG LOVGRUNNLAG FOR MÅLGRUPPEN

I denne delen av oppgaven skal jeg se nærmere på konvensjonene og de rettighetene enslige mindreårige flyktninger har krav på, og relevant rammeverk for denne gruppen. Deretter gjøres det rede for barnevernets mandat overfor enslige mindreårige flyktninger. Jeg starter med å belyse flyktningkonvensjonen (1951) deretter FN sin Barnekonvensjon (1989), med påfølgende artikler jeg finner relevant for å belyse mine forskningsspørsmål.

2.1 Flyktningkonvensjonen (1951)

Flyktningkonvensjonen ble vedtatt i 1951 og avgjør hvem som er flyktninger og hvilke sosiale rettigheter, rettsbeskyttelse og bistand flyktningene skal få av landet som har ratifisert konvensjonen (Stang, 2012). Selv om barn er en del av flyktningkonvensjonen (1951) er det ikke lagt direkte føringer direkte mot barn. Statene pålegges likevel gjennom konvensjonen at alle flyktninger har rett på skolegang på lik linje som alle andre barn. Barnekonvensjonen (1989) og Flyktningkonvensjonen (1951) er ratifisert i Norge, men sistnevnte har ikke prioritet fremfor andre lovbestemmelser (Stang, 2012).

2.2 Barnekonvensjonen (1989)

Først i 1989 ble FNs barnekonvensjon en konvensjon som skulle sikre barns rettigheter. Barnekonvensjonen (1989) legger til grunn for en forståelse om at alle barn har behov for vernetiltak og omsorg, på samme tid som de er selvstendige rettighetshavere. Konvensjonen inneholder en presisering av Menneskerettighetene (1948) som omhandler barn. I 2016 ble Barnekonvensjonen ((1989) ratifisert i 197 av FN sine medlemstater, eneste unntaket var USA (Smith, 2016). Et viktig prinsipp i konvensjonen er hensynet til *Barnets beste*, hvor alle handlinger og avgjørelser skal ha utgangspunkt i dette (NOU, 2016:16).

Barnets stemme blir i dag tatt mer hensyn til enn før Barnekonvensjonen (1989) trådte til (Smith, 2016). Dette betyr at barn som er i stand til å ha egne synspunkter, har rett til å gi uttrykk for disse så lenge de vedrører en selv. Ved å gi barn rett til medvirkning i egne saker bidrar man til å anerkjenne barn som likeverdige subjekter og ikke bare objekter som trenger bistand (NOU 2016:16).

At det er en konvensjon og ikke en erklæring betyr at den er rettslig bindende for de statene som har ratifisert den. Det blir lagt et grunnlag for hvert barn sitt behov for omsorg og vernetiltak,

dette er uavhengig om barnet har fysiske eller mentale begrensninger (Smith, 2016). Norge blir ansett som en pioner i feltet om barns rettigheter hvor de var først til å ha en egen ombudsmann for barn. Ombudsmannens oppgave var å spre kunnskap om barn samt ha fokus på å ivareta barns interesse og rettigheter. Barnekonvensjonen ble ratifisert i Norge i 1991 og som følge av denne ratifiseringen av Barnekonvensjonen (1989) i 1991 fikk landet en barneminister. Med dette har konvensjonen fått ett solid fotfeste i norsk lov (FN-sambandet,2019, Smith, 2016). I 2003 ble Barnekonvensjonen (1989) innlemmet i norsk lov. Det har blitt utført en del endringer i loven, dette med tanke på å synliggjøre konvensjonen, som har bidratt til å sette barns rettigheter på dagsorden (Smith, 2016).

Følgende går jeg gjennom enkelte artikler i FNs Barnekonvensjon (1989) som er viktig i arbeid rettet mot enslige mindreårige flyktninger og som jeg finner relevant da jeg senere i oppgaven fremlegger funn.

2.2.1 Aktuelle artikler i Barnekonvensjonen (1989)

FNs barnekonvensjon definerer hvilke rettigheter barn har som gjelder beskyttelse og omsorg (Svendsen et al., 2018). Norge har inkorporert barnekonvensjonen i norsk lov, som betyr at enslige mindreårige flyktninger skal ha de samme rettigheter som andre barn i Norge. Det er noen artikler i barnekonvensjonen som er særlig viktige i arbeidet med de unge (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2017).

Artikkel 2, Ikke-diskriminering vektlegger at «Alle barn har rett til vern om diskriminering» (Barneombudet) , Det betyr at alle barn, i dette tilfelle enslige mindreårige flyktninger skal behandles likt. Deres status som barn skal komme før deres status som flyktning (Barne- og familiedepartementet, 2003). Artikkel 3 fremhever barnets beste og at «Voksne skal gjør det som er best for barn» (Barneombudet). Alle tilbud, tiltak eller annet som angår barnet skal gjøres med hensyn til barnets beste. Hjelpeapparatet i enslige mindreårige flyktnings formelle nettverk bør alltid ta hensyn til dette i sine avgjørelser (Barne-og familiedepartementet, 2003). Videre i Artikkel 4 belyses det hvem som har ansvaret og poengterer at det er den enkelte kommune som har ansvar for rettighetene til barnet. Selv om staten har hovedansvar for sikkerhet, må den enkelte kommune være sikker på at den enslige mindreårige flyktingen får ivaretatt rettighetene sine. Dette gjelder både sosiale, kulturelle og økonomiske rettigheter (Regjeringen.no). Artikkel 22 understreker rett til beskyttelse for flyktingbarn. Flyktingbarn skal få hjelp til beskyttelse i det landet de ankommer. Etater skal samarbeide slik at barna får den hjelpen de trenger til å muligens finne tilbake til sin familie. Om gjenforening ikke er mulig,

har de rett til beskyttelse på samme måte som andre barn uten familiemiljø (Barne-og familiedepartementet, 2003). I Artikkel 24 vektlegges rett til helsehjelp. Barn har rett på hjelp til behandling, uavhengig om det er psykisk eller fysisk. Det fremheves at barnet skal få tilbud om det høyeste oppnåelige behandlingstilbudet, og alle barn skal ha tilgang på helsetjenester (Barne-og familiedepartementet, 2003). Tilgang på hensiktsmessig behandlingstilbud anses som viktig for enslige mindreårige flyktningers psykiske helse. Videre belyser jeg Artikkel 28, som fremhever krav om utdanning. I Norge er grunnskoleopplæringen obligatorisk og derfor gratis. Staten er pålagt å sikre at alle barn får dette tilbudet. Ifølge FN sin Barnekonvensjon har alle barn, også asylsøker- og flyktningbarn lik rett til opplæring. Videregående opplæring gir mulighet for ulike typer retning som yrkeskompetanse og allmennfaglig utdanning (Barne-og familiedepartementet, 2003). Til sist trekker jeg frem Artikkel 39, som handler om retten til hjelp. Når ett barn har vært utsatt for noe skadelig og vanskelig som blant annet utnyttning, væpnede konflikter, misbruk eller annen nedverdiggende behandling, skal det tilrettelegges egnede tiltak for å forbedre deres fysiske og psykiske helse. Reintegrering og rehabilitering skal finne sted i miljøer som fremmer verdighet, selvrespekt og helse (Barne- og familiedepartementet, 2003). Da enslige mindreårige flyktninger har vært eksponert for hendelser som kan være vanskelig og eller skadelig, er behovet stort for at de får den hjelpen de har krav på.

3.0 Begreper og teoretiske perspektiver

I denne delen av prosjektet presenterer jeg de teoretiske perspektivene oppgaven min bygger på samt beskriver noen relevante begreper. Jeg har valgt å ha Salutogenese som overordnet teori samt begreper knyttet opp mot denne. Dette blant annet for å vise en bredere forståelse for Antonovsky sin sammenheng mellom god helse og de positive følgende av dette. Teorien salutogenese har som hensikt å bidra til en økt forståelse av hvilke faktorer som kan bidra til bedre helse og med utgangspunkt i den salutogene paraply (Figur 1) vektlegger jeg relevante begreper som er med på å belyse mine forskningsspørsmål.

Som et middel for å lettere forstå enslige mindreårige flyktningers opplevelse av livskvalitet og mestring på bakgrunn av deres relasjoner i formelle nettverk, har jeg valgt å benytte meg av elementene trygghet, tilhørighet og suksess til professor Ravi Kohli.

3.1 Salutogenese

Salutogenese ble på slutten av 1970-tallet introdusert av sosiologen Aaron Antonovsky, som hadde en egen interesse for stressteori. Til tross for prinsippene og verdiene i Ottawa- charteret fra Verdens helseorganisasjon (WHO 1986), som i all hovedsak handler om den prosessen som gjør mennesker i stand til å forbedre og bevare sin helse- fortsatte det meste av forskningen på helsefremmende arbeid i samme spor. Vendepunktet kom da Antonovsky i sin søken på hvilke ressurser som fremmer vedvarende tilfredsstillende helse hos mennesker med store belastninger stilte spørsmålet «Hva er det som gir god helse?» (Langeland, 2012, s.11).

Det essensielle i den salutogene teorien er at man definerer helse som et kontinuum (grader av helse), og dermed har en bredere forståelse av hvilke faktorer som kan bidra til større grad av helse (Langeland, 2012). Antonovsky mente at man i medisin og psykologi generelt var for opptatt av det som gjør at man er syk, patogenese. Istedenfor å fokusere på dette, begynte han å identifisere det som bidrar til sunnhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Innen patogenese regner en mennesket som enten friske eller syke, mens det i salutogenese måles som et kontinuum. Slik Antonovsky skiller mellom helse-forskjellen mellom patogenese og salutogenese har gjort at teorien bidrar til tidlig innsats i helsefremmende arbeid fremfor å behandle når sykdommen allerede er inntruffet. Selv om tenkningen blir omtalt til å være en hjørnestein innenfor helsepolitikk i hele verden, har den likevel ikke fått helt innpass i epidemiologien (Holmen et al.2016). Til tross for dette, indikerer likevel forskning at salutogenese er avgjørende for å fremme helse hos mennesker med psykiske problemer (Mjøsund et. al. 2015). I stedet for å

være fokusert på å stille diagnoser, er man innen salutogenese opptatt av å se helheten rundt mennesket, dets historie og opplevelse. Perspektivet vektlegger i tillegg bruken av potensielle/eksisterende motstandsressurser, fremfor det motsatte i patogenesen, hvor det utelukkende handler om å minisere risikofaktorene (Langeland, 2012).

Antonovsky mente at jo sterkere følelse en har av sammenheng, desto større forutsetning og evne vil man ha til å håndtere ett problem (Larsen, 2015). Salutogenese består av tre komponenter, disse defineres som begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. Opplevelse av sammenheng vil kunne bidra til en indre trygghet og en større sannsynlighet til at en har indre ressurser og ressurser rundt seg, samt en evne til å anvende disse på en helsefremmende måte (Lindstrom & Eriksson, 2015).

3.1.1 Opplevelse av sammenheng

Begrepet «opplevelse av sammenheng» er det salutogenese er mest kjent for. Antonovsky hevder at mennesker med en sterk opplevelse av sammenheng (OAS) skårer høyt på kjernekomponentene i teorien, i forhold til de menneskene med svak OAS (Antonovsky, 2012). OAS er en grunnleggende holdning som forteller oss noe om i hvilken grad mennesket har en stabil, gjennomgående, men dynamisk tillit eller følelse til at : Stimuli har sin opprinnelse fra ens ytre eller indre omgivelser i livet basert på 1. Strukturerte, forklarlige og forutsigbare (begripelighet), 2. at ressursene er oppnåelig sånn at man kan møte kravene som stimuli setter (håndbarhet) og 3. at kravene er verdt investering, oppleves utfordrende og dermed bidrar til engasjement (meningsfullhet) (Langeland, 2012).

Man kan regne OAS som en mestringsressurs som gjør at mennesker kan velge mellom ulike strategier for å håndtere ulike hendelser i livet og løse forskjellige problemer (Lindstrom & Eriksson, 2015). Antonovsky (2012) hevder at OAS påvirkes av generelle motstandsressurser/mestringsressurser som igjen påvirkes av den sosiale, historiske og kulturelle konteksten en befinner seg i. Ved å velge å anvende salutogenese som teori i mitt prosjekt har jeg som formål å avdekke funn fra informantene hvor det reflekteres og beskrives viktige opplevelser i deres formelle nettverk, Utfra disse beskrivelsene skal jeg skrive om mulige sammenhenger, opplevelser av sammenheng og diskutere de følgende komponentene opp mot funn.

3.1.2 Begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet

Begripelighet, den første komponenten, hevder Antonovsky handler om i hvilken grad en opplever at stimuli en utsettes for i sine ytre eller indre omgivelser, er sammenhengende, gir en tydelig mening og er forståelig fremfor kaotisk, uforståelig og uorganisert. Mennesker som skårer høyt på begripelighet, har en forventning at stimuli en møter i fremtiden er forutsigbar. Om den ikke er det, men kommer overraskende kan den i så fall forklares og settes i sammenheng (Antonovsky, 2012).

Håndterbarhet, den andre komponenten, hevder Antonovsky handler om i hvilken grad en opplever at en har nok ressurser til rådighet til å takle de kravene en møter. Mennesker med en sterk opplevelse av håndterbarhet, føler ikke at livet er urettferdig eller at en er et offer. Selv om livet enkelte ganger går i motbakke, så vil en klare å takle det, bearbeide en eventuell sorg og dermed komme seg videre (Antonovsky, 2012).

Meningsfullhet, den tredje og siste komponenten, hevder Antonovsky understreker meningen av å være involvert i prosessene som bidrar til egen skjebne, både indirekte og direkte. Meningsfullhet omhandler de områdene i livet som er viktige og gir mening, ikke bare i kognitiv forstand, men i hele følelsesregisteret. I sin studie belyser Antonovsky en tydelig sammenheng mellom mennesker med svak OAS og det at en ikke har noe som er særlig viktig i livet sitt (Antonovsky, 2012). Relevansen for mitt prosjekt er å andende teorien for å se sammenhengene mellom viktig støtte og meningsfullhet hos informantene.

3.1.3 Forholdet mellom de tre komponentene

Antonovsky hevder at komponentene er fenomener som er sammensatt av opplevelser i livet preget av indre sammenheng, medbestemmelse og en balanse mellom under- og overbelastning. Opplevelser som dette vil bidra til å styrke opplevelsen av sammenheng. Ifølge Antonovsky er det en høy, men ikke fullstendig sammenheng mellom komponentene. Ulike hendelser i livet kan plasseres lavt på en komponent og høyt på en annen. Man kan for eksempel være i en sosial rolle som danner livsopplevelse preget av en indre sammenheng, men som likevel ikke bidrar til at en råder over situasjonen. Dette forklares med at potensialet man har ignoreres. Opplevelsen av å være i en slik sosial rolle vil gi et høyt utslag på komponentene begripelighet og håndterbarhet, men lavt på komponenten meningsfullhet (Antonovsky, 2012).

3.1.4 Generelle motstandsressurser

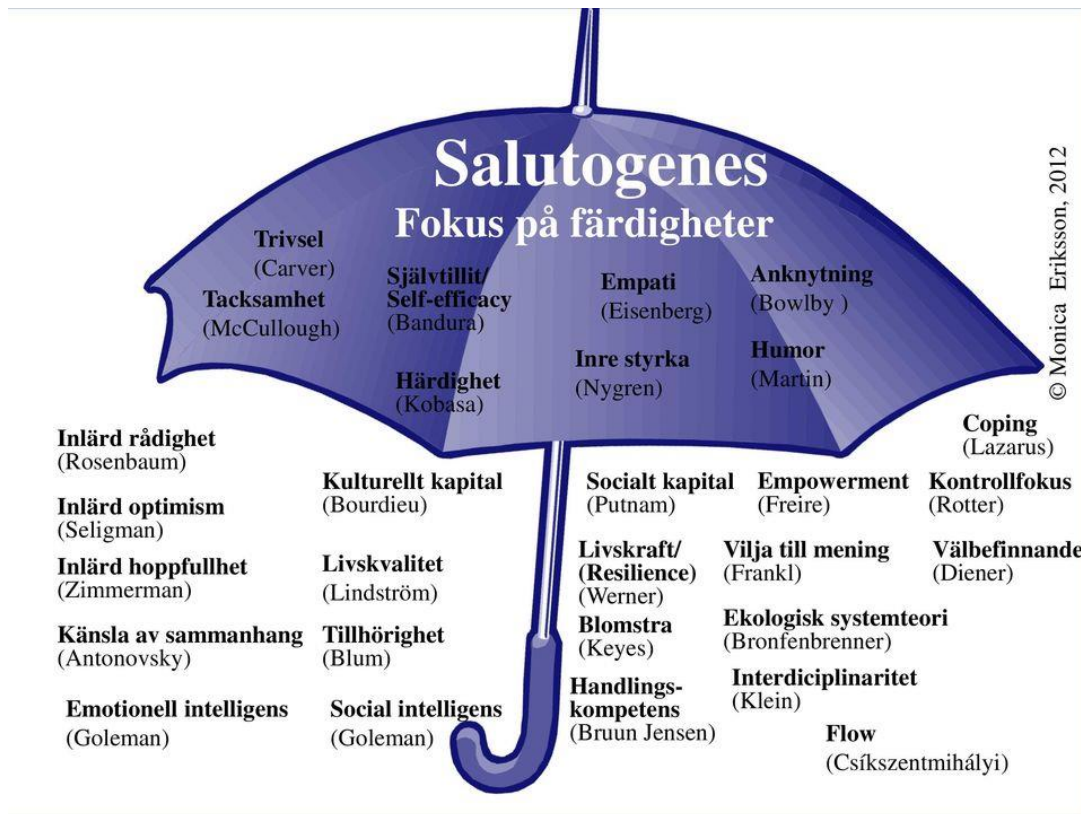
Salutogenese identifiserer felles og personlige motstandsressurser som bidrar til mestring av spenning i krevende livssituasjoner. Hvor stor grad av motstandsressurser en har tilgjengelig og har evnen til å anvende, desto høyere grad av helse og opplevelse av sammenheng vil en få.

Antonovsky hevdet at «*Enhver karakteristikk av personen, gruppen eller omgivelsene kan fremme affektiv mestring av spenning*» da han beskrev motstandsressurser (Antonovsky 1979, s. 99).

Mennesker som har en god relasjon til andre, vil enklere løse opp spenning enn de som ikke har en slik kvalitet i sine relasjoner. Vissheten om at en har tilgjengelig sosial støtte er ofte nok for å ha en god motstandsressurs (Langeland, 2012). Resonnementet til Antonovsky rundt generelle motstandsressurser er at de danner opplevelser i livet preget av medbestemmelse, en indre sammenheng og en balanse mellom over- og underbelastning. På den måten styrkes en høy grad av OAS, dette gjelder også stressfaktorer. Sistnevnte beskrives som et særtrekk som hører sammen med entropi i systemet, som videre beskrives som opplevelser i livet preget av manglende sammenheng, fravær av beslutningstaking og over- og eller underbelastning (Antonovsky, 2012). I likhet med generelle motstandsressurser er kronisk stressfaktor ett særtrekk som beskriver en person sitt liv. Kroniske stressfaktorer og kroniske ressurser er under alle omstendigheter implementert i mennesket sin livssituasjon, som langvarige og generaliserte. I all hovedsak er det disse som avgjør hvilke OAS- nivå en er på.

Skilsmisse, dødsfall i nær familie, oppsigelse og familieforøkelse er eksempler på hendelser som Antonovsky beskriver som stressende begivenheter i livet. Konsekvensene av slike hendelser skaper en tilstand av spenning, og Antonovsky hevder at det er OAS- nivået til den enkelte som avgjør om utfallet er helsebringende, nøytralt eller skadelig (Antonovsky, 2012). Flukt, krig og fravær av nær familie anses som stressende begivenheter i livet.

3.1.5 Salutogen tilnærming til livskvalitet og mestring

Figur 1 Den salutogene paraplyen (Lindstrom & Eriksson, s.77).

Den salutogenese helsemodellen (se figur over) har flere underbegreper som er med på å fremme tilnærmingen til teorien. Livskvalitet er ett av begrepene som knyttes opp mot salutogenese, samt mestring. Antonovsky uttaler at «Hvis vellykket håndtering av stressfaktorer i tilværelsen virker helsefremmende, burde det ikke også fremme lykke, pågangsmot, tilfredshet og positive affekter?» (Antonovsky, 2012, s.186-188). Han beskriver hvilke sammenhenger han mener det er mellom OAS og velvære: om det er slik at OAS fremmer god helse og har universale mål for menneskets velvære, blir det da en indirekte forbindelse mellom dem. Foruten om denne sammenhengen er det mange av de tidligere nevnte motstandsressursene som bidrar til en sterk OAS. Disse er direkte forbundet med velvære (Antonovsky, 2012).

Det oppstår hendelser i livet hvor en møter motstand av ulik karakter. Enslige mindreårige flyktninger med en sterk OAS vil ikke i disse situasjonene være mer lykkelig enn et menneske med svak OAS. Men forskjellen er at den følelsen den unge har vil avgjøre måten en håndterer hendelsen. Denne konkrete følelsen av velvære er direkte assosiert med OAS (Antonovsky, 2012).

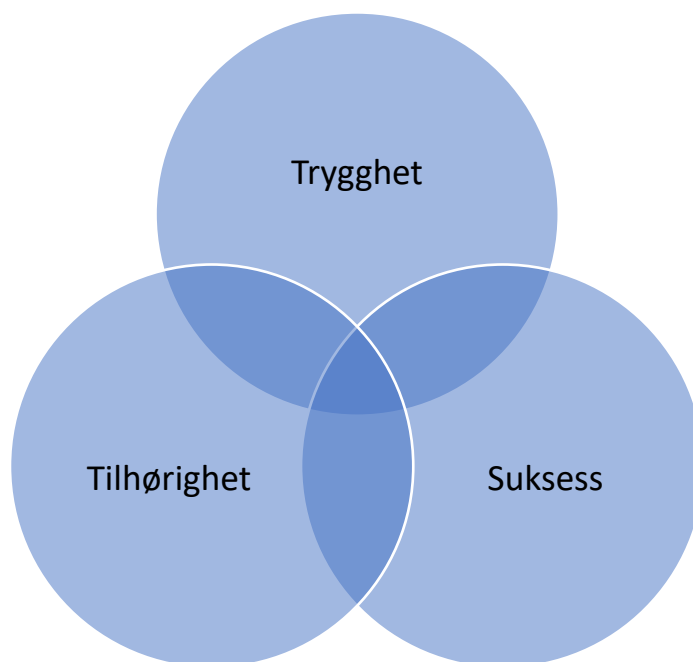
Mennesker som har tette bånd til andre og en opplevelse av at andre bryr seg om dem løser lettere opp spenninger. Sikkerheten om den unge informanten i mitt datamateriale har sosial støtte tilgjengelig er ofte nok for at det skal kunne være en mestringsressurs. (Antonovsky, 1987).

3.2 TRYGGHET, TILHØRIGHET OG SUKSESS

Kohli (2011) beskriver tre elementer som har relevans for barn og unge som kommer til et nytt land og befinner seg i en ny kontekst med tanke på mennesker, lovgivninger og språk. Ved hjelp av de teoretiske begrepene trygghet, tilhørighet og suksess beskriver han hvordan disse elementene gir en følelse av «hjem» for de enslige mindreårige flyktningene som har flyktet fra sitt hjemland (Kohli, 2011).

Det å søke etter et nytt hjem handler ikke ensidig om å skaffe seg ny bolig, men å etablere nye relasjoner og starte på nytt. Til syvende og sist skal en ha et sted hvor en ikke opplever trusler, men finner tilværelsen trygg og stabil (Kohli, 2011). Når en kommer til et nytt land er det viktig at man blir kjent med landets skikker, lover og ikke minst språket. Først når vellykkede tilpasningsstrategier læres og en normal hverdag opprettes igjen, blir man en del av sin nye kultur. For de som allerede har blitt bosatt i landet er det viktig å jobbe hardt, danne relasjoner å sette røtter (Kohli, 2011).

Med tiden vil en oppleve suksess innen skole og vennskap dannes. For mange vil dette være en prosess som tar lang tid og det vil ta mange år før en som enslig mindreårig flyktning føler seg som en del av kulturen i sitt nye land. En vil etter en omfattende tid kunne se tilbake på hva en har vært gjennom og se fremover på det som er oppnådd. Trygghet, tilhørighet og suksess anses som tre fungerende dimensjoner for å oppnå et stabilt liv. Ifølge Kohli (2011) gjelder dette for alle utsatte barn (Kohli, 2011). Jeg finner elementene i denne teoretiske tilnærmingen relevant for mine forskningsspørsmål opp mot min problemstilling, da relasjonene i enslige mindreårige flyktnings formelle nettverk handler om nettopp dette : Trygghet, tilhørighet etterfulgt av suksess.

Figur 2. Trygghet, Tilhørighet, suksess

3.2.1 Trygghet

Et stort ønske for mange enslige mindreårige flyktninger er å ha den juridiske retten til å kunne betrakte seg selv som borgere av et vellykket og stabilt land. Ved at man lovlig kan forbli i asyllandet på ubestemt tid, danner grunnlaget for å kunne føle seg trygg. Når en venter på svar på asylsøknad, står livet på vent og tankene fylles med bekymring. Det oppstår en blanding av håp om fremtiden samt en usikkerhet fra fortiden. Bekymring bestående av manglende nyheter og kontakt fra familie i opprinnelsesland skaper usikkerhet (Kohli, 2011).

Andre faktorer som spiller inn for at barn skal føle seg trygge i sitt nye land er forutsigbarhet. Dette består av rask medisinsk behandling ved behov, tidlig skolestart og ærlige gode mennesker, både jevnaldrende og voksne. Mennesker som er villig til å investere tid og innsats samt prøve å forstå den nyankomnes verden, vil kunne bidra til å berolige og trygge den unge (Kohli, 2006, Williamson, 1998, sitert i Kohli, 2011, s. 316). Etablering av trygghet tar tid. Men ved hjelp av nettverk den unge omgås seg vil det være lettere å skape tilhørighet (Kohli, 2011).

3.2.2 Tilhørighet

Tiden før avreise fra hjemlandet er for mange enslige mindreårige flyktninger hard å se tilbake på. Tapet av familie, nettverk og hjem er vanskelig å bære, spesielt når det preges av et krevende liv og tvungen migrasjon (Minority Rights Group International, 1998; sitert i Kohli, 2011, s.317). Skolen viser seg å være et sted hvor enslige mindreårige flyktninger danner tilknytninger, utfører verdifulle handlinger og har forpliktelser. Denne daglige rytmen i samvær med andre hvor de unge opplever trygghet, bekreftelse og likevekt skaper tilhørighet. Ved at man ser på samspillet til de unge i deres nye miljø, og ikke snevrer det inn til de individuelle egenskapene, vil de unge kjenne på håp og danne meningsfulle nettverk (Kohli,2011).

Bekymringene den enslige mindreårige flyktningen har, kan miniseres ved å ha en voksen relasjon i sitt nettverk som man stoler på. Dette forholdet til en voksen kan bidra at livet har mening og at en føler seg mindre hjelpeløs i en ny kultur. Denne påvirkningen som dannes i samspill med trygge relasjoner antas å gi en følelse av tilhørighet (Kohli,2011).

3.2.3 Suksess

Barn som kommer til et nytt land har som mål å lykkes både på skolen, i arbeidsliv og være selvstendig (Kohli & Mather, 2003 ; sitert i Kohli, 2011, s.319). Finansiering av selve reisen blir ofte gjort av familien til barnet, hvor familiens ønske utenom at barnet skal overleve, handler også om at barnet skal trives alene i sitt ankomstland. De individuelle historiene hvor en ser en form for suksess, kan være basert på en intensjon om å overleve (Kohli, 2011). Sammenlignet med jevnaldrende, ser man at enslige mindreårige flyktninger er mer dedikert og fokusert på skolearbeid. Det er likevel viktig å presisere at det ikke er en klar forståelse av suksessfaktorer for enslige mindreårige flyktninger (Wilkinson, 2002; sitert i Kohli, 2011, s. 320). Selv om langvarig usikkerhet kan gjøre det vanskelig å føle seg vellykket uansett hvor sterk vilje man har, hevdes det at de som får innvilget opphold, gjør det bra både i det sosiale og på skolen (Kohli, 2011).

4.0 FORSKNINGSGJENNOMGANG

Ifølge Svendsen et al (2018) bidrar gjennomgangen av eksisterende forskning til å skildre hva som finnes av forskning på gjeldende felt. Samtidig avdekkes de områdene det er forsket mindre på og dermed gjør kunnskapsgrunnlaget mangelfullt (Svendsen et al. 2018).

4.1 Søkestrategi

Forskning bør være kumulativ, dette innebærer at det tas hensyn til tidligere forskning rundt aktuelt tema og dermed gir ny forskning oss nye bidrag til det som allerede finnes (Dalland,2012). I mitt arbeid med denne masteroppgaven har jeg satt meg grundig inn i tidligere forskning rundt temaene enslige mindreårige flyktninger, relasjoner, salutogenese, livskvalitet samt mestring. For å finne forskning i form av rapporter, artikler, bøker og utredninger på relevante tema for min oppgave brukte jeg i hovedsak søkemotorer som Oria, Universitetet i Bergen sin egen database samt Google Scholar som er google sin søkemotor for vitenskapelig litteratur. Når jeg fant aktuelle artikler og lignende, brukte jeg også deres kilder som førte meg videre til annen relevant forskning. I utgangspunktet har jeg valgt å konsentrere meg om publikasjoner som først og fremst er relatert til enslige mindreårige i Norge, men det vil likevel bli inkludert noen eksempler fra andre land hvor overføringsverdien til norske forhold er hensiktsmessige. Grunnet at det til enhver tid vil være pågående prosjekter også innen enslige mindreårige vil man aldri kunne få en eksakt oppdatering innen ny kunnskap. Dette gjelder spesielt longitudinelle prosjekter som er det forskningsprosjektet jeg er tilknyttet. Jeg skal nå se presentere eksisterende forskning jeg finner relevant for å besvare min problemstilling.

4.2 Forskning

Det fremkommer av rapporten til Garvik et al. (2016) at god tilknytning og relasjon til ulike sosiale nettverk er en av de mest avgjørende faktorene for håndtering og forebygging av psykiske plager blant enslige mindreårige flyktninger (Garvik et. al 2016). De har gjennomført en kombinasjon av kvantitativ metode og kvalitativ metode hvor de har samlet inn informasjon fra enslige mindreårige flyktninger og ansatte i barnevernet. Gjennom studien blir det benyttet casestudier i ni norske kommuner, hvor målet er å belyse barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger i Norge (Garvik et al. 2016). På *kommunenivå* varierer skoletilbudet, omsorgsnivået, botilbudet og helsetilbudet til den enkelte enslige mindreårige. Det viser seg at det også på *individnivå* og *samfunnsnivå* er store forskjeller fra

kommune til kommune og at det konkret handler om hvilke rammebetingelser som tilbys. Breddeundersøkelse har en god effekt, slik at det fremkommer hva som fungerer og hvilke utfordringer den enkelte kommune rapporterer. Hensiktsmessig informasjon fra områdene utdanning og helse blir utpekt som mangelfulle og forskerne mener at dette kan skyldes manglende kompetanse blant de profesjonelle (Garvik et al. 2016).

I kunnskapsoppsummeringen om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger har forskerne valgt å inkludere forskning som omhandler alle faser i arbeidet med denne gruppen mennesker – både i mottaksfasen og i integrering- og bosettingsfasen (Svendsen et al. 2018). I kapittel 4 drøftes det ulike perspektiver på enslige mindreåriges psykososiale livssituasjon, i spennet mellom det å være sårbar og det å mestre. Rapporten «Avhengig og Selvstendig. Enslige mindreåriges flyktnings stemmer i tale og tall» av Oppedal et al. (2009) viser at enslige mindreårige som bor i Norge har betydelig høyere andel psykiske problemer enn andre ungdommer med etnisk minoritetsbakgrunn som er bosatt med familiene sine. Flesteparten av enslige mindreårige meddeler at de er ensomme og at de mangler trygge relasjoner til voksne, noe også tittelen på prosjektet understreker; viktigheten av å se de enslige mindreårige som både selvstendige, men samtidig avhengig av hjelp og støtte (Svendsen et al. 2018). Oppedal et al. (2008,2011,2013). har bidratt til flere publikasjoner der fokuset er mestring, normalisering og sosial integrasjon. Gjennomgående tema i disse publikasjonene er betydningen av nettverk for den psykiske helsen. Det fremkommer et behov for ytterligere forskning om enslige mindreårige flyktnings egne stemmer og deres subjektive perspektiv (Svendsen et al. 2018). Det er også lite kunnskap om deres overgang fra mottak til bosetting, skoletilbud og overgang til voksenliv. Avslutningsvis i kunnskapsoppsummeringen refereres det til helhetsbildet, ikke bare om helserelaterte problemstillinger påført den enkelte under flukt og eksil. Det konkluderes med at det bør gjennomføres flere longitudinelle studier, både kvalitative og kvantitative som belyser familietilknytning, utdanning, arbeidstilknytning samt sosiale nettverk (Svendsen et al. 2018).

Unge flyktninger vil møte på store omveltninger fra mindreårig til voksen (Paulsen et al. (2020). Forskere bak denne artikkelen «Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet- behov for anerkjennende praksis» har med hjelp av kvalitative intervjuer med 39 enslige mindreårige diskutert med utgangspunkt i Honneths anerkjennelsesteori (1995) enslige mindreåriges

overgang til voksenlivet (Paulsen et al. 2020). Funn viser at enslige mindreårige opplever utfordringer særlig knyttet til sosial, emosjonell og rettslig anerkjennelse. Overgangen til voksenlivet innebærer blant annet endret rettslig status som for de fleste vil føre til mindre oppfølging enn tidligere (Paulsen et al. 2020). Sistnevnte refererer til Söderqvist et al. (2015) at enslige mindreårige vil som en konsekvens av mindre oppfølging være nødt til å håndtere flere store omveltninger i livet samtidig som en entrer voksenlivet (Paulsen et al.2020). I den første tiden i Norge vil store deler av de viktige relasjonene for enslige mindreårige være i møte med ansatte i det offentlige hjelpeapparatet, da fraværet av nære relasjoner er stort, grunnet flukt fra opphav og kultur. Disse relasjonene er avgjørende fordi de i stor grad bidrar til å utvikle selvtillit (Paulsen et al. 2020)

Førde (2017) mener at å ta kjærlighet på alvor i psykisk helsearbeid er gammelt nytt (Førde, 2017). Hensikten med studien er å rette fokus direkte mot enslige mindreåriges levekår i Norge for deretter å drøfte betydningen av disse opplevelse opp mot utøvelse av hvilke hjelpeapparater som oppfattes virksomme (Førde, 2017). Gjennom sine samtaler med flyktningbarn har forskeren bak artikkelen *Det tar en landsby å oppdra et barn- Oppvekstmiljøets betydning for enslige mindreårige flyktnings navigering mot opplevelsen av psykisk helse og resiliens* kommet frem til en tydelig fellesnevner blant svarene. Tilstedeværelse av omsorg og kjærlighet i hjelpeapparatet danner grunnlaget for bedring og gode valg videre i livet. Studiens opphav er fra 2005 hvor samtaler fra flyktningbarn og resiliens er tema. Førde (2017) sammenligner situasjonen for enslige flyktningbarn i Norge i dag og referer til Ungar (2012) sine uttalelser at på veien gjennom livet har barn indre forhandlinger, med erfaringer fra egen livsverden som bakgrunn, der de som følge av disse forhandlingene navigerer i en retning der det forventes å oppleve psykisk styrke og velvære (Førde, 2017).

Psykologene Skårdalsmo og Harnischfeger (2017) har gjennomført intervjuer av 66 enslige mindreårige flyktnings, hvor alle kom alene til Norge før de fylte 15 år. Formålet med artikkelen er å gi samlet råd til voksne som arbeider med denne gruppen barn, slik at omsorgen som blir gitt blir bedre tilpasset hvert barns behov. Dette gjelder unge som enten bor på omsorgssentre eller i egen bolig. Ved hjelp av tematisk analyse ble følgende råd funnet: «Vær snill ; «Prøv å innta mitt perspektiv» ; «Hjelp meg» og « Gi reglene mening». «Vær snill» er det temaet som omtrent alle barna vektla sterkest, og som omhandler det å bli ivaretatt. Flere av de unge nevner viktigheten av at personlige relasjoner dannes, og at de verdsetter at de voksne investerer tid med dem. Ønsket om at de voksne skal prøve å se ting fra den unges

perspektiv, er fremtredende hos mange, samt et ønske om praktisk hjelp og at de voksne forklarer hvordan systemet fungerer på en oppklarende måte (Skårdalsmo og Harnischfeger, 2017).

Svendsen & Berg (2021) har vært bidragsyttere i boken «Møter mellom minoriteter og barnevernet» (Berg & Paulsen, 2021). De har sammenfattet kapittelet *Enslige mindreårige-sårbarhet, deltakelse og mestring* som bygger på flere forskningsprosjekter gjennomført av forskergruppen flukt og eksil ved NTNU Samfunnsforskning. Hovedfokuset i kapittelet er myntet på barnevernets rolle og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. Samtlige av forskningsprosjektene er gjennomført de siste ti årene (Svendsen & Berg, 2021). Felles for alle prosjektene er at Svendsen og Berg selv har gjennomført intervjuene med de enslige mindreårige flyktningene, både som enkeltindivider og i grupper. Svendsen og Berg (2021) har ved noen anledninger fulgt opp de unge informantene over tid slik en kan få et mer nøyaktig innblikk i integreringsprosessen samt noe om den mindreåriges overgang til voksenlivet (Svendsen & Berg, 2021). En mulig svakhet ved å benytte meg av dette kapitelet i mitt prosjekt er som Svendsen og Berg (2021) selv bekrefter; enkelte relevante tema som venner og nettverk, ettervern, psykisk helse og overgang til voksenliv er kun berørt, men ikke hovedtema for noen av prosjektene (Svendsen & berg, 2021). Prosjektene Svendsen og Berg har gjennomført har ulike oppdragsgivere og ulike fokus, men til felles at de belyser at de enslige mindreårige flyktningene har et ønske om å fortsette sine liv og skape sammenheng. De refererer til Antonovsky (1987) som beskriver dette som *a sense of coherence* - en opplevelse av sammenheng (Svendsen & berg, 2021). Det at de belyser Antonovsky sin teori salutogenese hvor de relaterer den til enslige mindreårige flyktninger er det som gjør denne forskningen relevant for mitt prosjekt

Chase (2013) gjennomførte kvalitative dybdeintervjuer med enslige mindreårige flyktninger i Storbritannia, hvor formålet med undersøkelsen var å identifisere de unges opplevelse av livskvalitet. Funn fra studien viser at en positiv selvopplevelse samt en evne til å visualisere en plass for seg selv i fremtiden, var viktig for informantenes subjektive livskvalitet (Chase, 2013). En opplevelse av sammenheng, hvor Antonovsky (1987) beskriver at det handler om å få fortid, nåtid og fremtid til å henge sammen i en fortid preget av mange brudd (Svendsen & Berg, 2021), gjør at Chase (2013) sin undersøkelse med de foregående og de neste sammen har en relevans for mitt prosjekt.

Sleijpen et al. (2017) utførte i Nederland en kvalitativ undersøkelse av 16 unge flyktninger, hvor fire av informantene var enslige mindreårige. Formålet med denne studien var å identifisere prosesser og faktorer som ifølge unge flyktninger fremmer deres motstandskraft. Funn viser at informantene ser på utdanning som nøkkelen for en god fremtid i sitt nye land (Sleijpen et al. 2017). Funn fra flere informanter i mitt datamateriale beskriver viktigheten av utdanning i deres liv og derfor ser anser jeg Sleijpen (2017) sin studie som relevant for denne oppgaven. Capstick & Delaney (2016) observerte i rapporten «Language for Resilience» med funn fra fire land, at språk var sentralt for hvorvidt flyktninger hadde en positiv tilpasning i sine nye land. Videre hevder de at språk er nøkkelen til utdanning og at det ved gode språkkunnskaper er mulighet for unge å oppnå suksess innen utdanning (Capstick & Delaney 2016). Både Chase (2013) og Sleijpen et al. (2017) er forskning jeg finner relevant for min oppgave, da begge tar opp aktuelle begreper som belyser mine forskningsspørsmål.

Den kvalitative studien gjennomført av De Boer & Coady (2006) i Canada, har som formål å studere hjelpende hensiktsmessige relasjoner mellom ansatte i barnevernet og deres klienter. Hjelpende relasjoner karakteriseres med tillit, aksept, gjensidig respekt, forståelse, varme og samarbeid (De Boer & Coady, 2006). Seks dyader av profesjonelle og deres klienter ble intervjuet individuelt og i grupper hvor forskerne identifiserte to hovedtemaer fra analyseringen. Det første temaet omhandlet de profesjonelle som var tilstedeværende, varme, lyttende og rettfærdig i sin besittelse av makt, mens det andre temaet som ble identifisert omhandlet den profesjonelles væremåte og humanistiske holdning.. Studien til De Boer & Coady (2006) synliggjør de ansatte i barnevernet sine personlige samt profesjonelle egenskaper og vil dermed kunne bidra til å underbygge mine kommende forskningsfunn, det gjelder seg de formelle nettverk til unge flyktninger. Selv om datamateriale i denne studien stammer fra profesjonelle i barnevernet samt deres voksne klienter, trekker jeg paralleller til mitt prosjekt ved å se på viktigheten av blant annet tilstedeværelse og varme i hjelpeapparatet.

Kohli (2007) har forsket på hjelpearbeideres relasjoner i deres arbeid med enslige mindreårige flyktninger i England. I arbeidet med enslige mindreårige påpeker Kohli viktigheten av at man bør ha et særlig fokus på nåtid, deretter på framtid og fortid da oppnåelse av tillit mellom den profesjonelle og den mindreårige er avgjørende for åpenhet (Kohli, 2007). De psykologiske prosessene i arbeidet med enslige mindreårige er i stadig endring og det er hensiktsmessig å ta hensyn til tre sentrale komponenter i relasjonsbyggingen; mottaksarbeidet bør settes i en sosial kontekst, det må fokuseres på de mindreåriges oppvekst og livssituasjon og det er avgjørende

at man retter blikket mot de profesjonelle og deres praksis (Kohli, 2007). Videre påpekes det at enslige mindreårige møter en situasjon hvor den profesjonelle ofte har en opplevelse at den ikke strekker til og dermed ikke utfører en hensiktsmessig jobb.

5 0 .METODE

Samfunnsvitenskapelige studier beror på hvilke samfunnsforhold det er ønskelig med økt kunnskap omkring, samt hvilke teorier man ønsker å belyse (Grønmo, 2004). Tolkning av innhentet materiale innbefatter å kunne identifisere mønstre for så å lese betydningen av de i lys av relevante teoretiske perspektiver (Malterud, 2018). I denne delen av oppgaven belyser jeg hvilke forskningsmetoder som finnes samt beskriver forskjeller og mønstre innen disse. Videre plasserer jeg prosjektet innenfor en vitenskapelig forståelsesramme og gjør rede for prosjektet sitt kunnskapssyn slik jeg ser det samt utfører en tematisk analyse.

Det er viktig at man som forsker har tilstrekkelig kunnskap om hvilken forskningsmetoder som eksisterer, slik at man benytter seg av den optimale. Malterud (2018) påpeker, at skal det utvikles en hypotese er det hensiktsmessig å jobbe kvalitativt, men om man derimot skal teste ut en hypotese vil man velge kvantitativ metode (Malterud, 2018).

5.1 Vitenskapelig ståsted

Vitenskap er en systematisk utforsking av virkeligheten (Thomassen, 2006). Forskerens vitenskapsteoretiske forankring har innvirkning på hva som studeres og bidrar dermed til en forståelse for det forskeren utvikler (Thagaard, 2013). Innen vitenskapelig kunnskap er det ulike oppfatninger av hvordan data skal etableres og erkjennes, dette ønsker jeg å utdype mer for å vise nyanser.

Punch (2014) hevder at metoder for forskning er basert på antagelser om hva som utgjør kunnskap, antagelser om virkeligheten som skal studeres samt antagelser om hvilke metoder som er hensiktsmessig å anvende for å få optimal kunnskap om emnet (Punch, 2014). Det er disse antagelsene som utgjør de forskjellige paradigmene innen vitenskapsfilosofien. De paradigmene det er vanligst å skille mellom er det fortolkede og det positivistiske (Punch, 2014).

Det fortolkede paradigmet og det positivistiske paradigmet bygger på ulike forutsetninger, hvor det fortolkede paradigmet undersøker og anerkjenner med subjektet i fokus, og forskeren sees på som et medvirkende redskap Dette er i motsetning til det positivistiske paradigmet som har en grunnforståelse av at verden består av fenomener som er målbar og stabile, samt observeres som objektive fakta (Malterud, 2017). Det fortolkede paradigmet anvendes innenfor de kvalitative forskningsmetodene og har en grunnforståelse at eget ståsted har påvirkning på hvordan en oppfatter verden (Malterud, 2017).

5.2 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

Min master er inspirert av den fenomenologiske og hermeneutiske tilnærmingen innen samfunnsvitenskap. Begge tilnærmingene har ifølge Grønmo (2004) sitt utgangspunkt i forståelse og fortolkning av egne meninger som knyttes opp mot forskjellige handlinger (Grønmo, 2004). Fenomenologisk tilnærming vektlegger å forstå aktørens egne erfaringer og dermed beskrive hvordan disse opplever verden (Creswell, 2014). Da jeg analyserte innhentet datamateriale fra enslige mindreårige flyktnings beskrivelse av sitt formelle nettverk, fant jeg den fenomenologiske tilnærmingen som mest hensiktsmessig å anvende. Den fenomenologiske tilnærmingen har som utgangspunkt og gi innsikt i den enkeltes livsverden. Målet med min master er å fange informantenes beskrivelser av deres møte med det formelle nettverk, og om hvordan disse relasjonene har vært med på å styrke deres livskvalitet og mestring. Et sentralt element innenfor fenomenologien er akkurat dette, å forstå fenomener via informantenes perspektiv og dermed beskrive omverden fra deres ståsted (Kvale & Brinkmann, 2017) Ved å se virkeligheten gjennom aktørens egne opplevelser og dermed få frem deres handlinger og meninger bak disse får forsker en forståelse av selve konteksten (Grønmo, 2004). Ifølge Grønmo (2004) er det viktig at forskerens egne forestillinger og egne erfaringer ikke blir fremtreden i analysen. Jeg, som forskningsmedarbeider hvor jeg har tilgang til ferdig transkriberte intervjuer som jeg ikke har vært med på gjennomføringen av, må likevel være på vakt for å ikke påvirke analysearbeidet med egne oppfatninger og fordommer av intervjuobjektens uttalelser (Grønmo, 2004).

Både den fenomenologiske og den hermeneutiske tilnærmingen tar utgangspunkt i informantens handling og forståelse ved tolkning. Likevel er det slik at hermeneutikken tolker i en større sammenheng og på et bredere grunnlag enn den fenomenologiske tilnærmingen (Grønmo, 2004). Forskere innen den fenomenologiske tilnærmingen er opptatt av informantens egen forståelse, mens hermeneutikken på sin side er mer opptatt av forskerens

tolkning av informanten og deres synspunkter. Dermed tolkes den hermeneutiske i lys av kontekst og helhet (Grønmo, 2004). Kvale og Brinkmann (2015) beskriver at kunnskap produseres i konteksten mellom informant og forsker og at man da må helheten med konteksten intervjuet blir gjort i. Med dette som bakteppe, ser jeg at oppgaven min også har en hermeneutisk tilnærming, da det er læren om fortolkning og ikke en sannhet (Thagaard, 2016).. Utgangspunktet i hermeneutiske analyser er informantenes egne synspunkter og forståelse når meninger og handling skal fortolkes samt forskers vekt på egen fortolkning av informantene og deres synspunkter (Grønmo, 2004).

For å forstå meningen bak informantens handling, er det viktig at forsker har innsikt i intensjonene til informanten. Det er i samspillet mellom informantens selvforståelse og forskerens fortolkning av denne forståelsen at innsikten i intensjonene dannes (Grønmo, 2004). Forskerens generelle forforståelse av studiet og etableringen av forståelsen under selve studiet er det som karakteriserer hermeneutikken, og kan blant annet bestå av egne betraktningmåter og erfaringer, teoretiske referanserammer og tidligere forskning (Grønmo, 2004).

Den hermeneutiske sirkel viser hvordan det pendler mellom forforståelse samt forståelse , og mellom del- og helhetsforståelse (Grønmo, 2004). I mitt prosjekt beveger jeg meg frem og tilbake mellom egne tanker, erfaringer, hypoteser, forskning samt informantenes historier slik at jeg dermed får utvidet min egen forståelse av aktuelt tema . Under hele prosjektet er det viktig at jeg er bevisst min egen forforståelse, slik at jeg ikke anvender denne. Det er informantenes egne uttalelser og handlinger som skal forstås og fortolkes.

5.3 Forskningsdesign

En overordnet plan for prosjektet, som forteller hvordan problemstillingen skal besvares er en passende beskrivelse av hva et forskningsdesign er (Creswell, 2014). Valget av hvilket forskningsdesign som benyttes avgjøres utfra hvilke forskningsspørsmål man stiller samt hvilke paradigme en befinner seg innenfor (Creswell, 2014).

Målet ved min master er å analysere data innhentet om deltakernes livsverden og fortolke betydningen av materiale (Brinkmann & Kvale, 2017). Dermed er en kvalitativ tilnærming passende, da det er et fenomen som skal undersøkes og forstås bedre. Hoved Prosjektet Kreativ Sammen har som jeg tidligere i dette prosjektet har skrevet om, benyttet et longitudinelt design. Med dette menes det at de har fulgt opp ett utvalg av enslige mindreårige flyktninger over tid, samt innhentet informasjon om deres egne erfaringer ved flere tidspunkt (Grønmo, 2016). I

prosjektet Kreativ Sammen har det vært gjennomført datainnsamlinger ved tre ulike tidspunkt. I 2020 ble det innhentet data tilknyttet relasjonell livskvalitet i nåtid. I 2021 ble det gjennomført ny innsamling av data vedrørende relasjonell livskvalitet i fremtiden og i 2022 omhandlet data relasjonell livskvalitet i fortiden. Det ble også gjennomført parintervjuer de de unge sammen med deres «verdiperson» i tillegg til de individuelle intervjuene.

Betydningen av ulike relasjoner og sosiale nettverk for enslige mindreårige flyktninger sin opplevelse av livskvalitet er blitt utforsket av Kreativ Sammen. Kreativ sammen sitt overordnede forskningsspørsmål er rettet mot hvordan livskvalitet etterstrebes, oppstår og opprettholdes av enslige mindreårige flyktninger og deres verdiperson. Det kan sies at prosjektet har et deltakende design da det er blitt oppnevnt to unge i hvert av prosjektlandene som skal jobbe tett med forskerne. Dette kan bidra til å sikre brukermedvirkning samt skape et engasjement blant informantene.

I dette prosjektet har jeg fått tilgang til intervjuene fra 2020 hvor de unge beskriver hvem i nettverket deres som de opplever som viktige for deres livskvalitet i nåtid. Herunder har jeg sett på det formelle nettverket i form av de unges relasjoner til hjelpere i deres formelle nettverk herunder skole, helse og verge. Jeg har også fått tilgang til informantenes nettverkskart. Kvalitative metoder er et godt redskap som kan sette nye spørsmål på dagsordenen og målet er forståelse snarere enn forklaring (Malterud, 2018). Med kvalitative metoder stiller forskerne i «Kreativ sammen» spørsmål hvor de blant annet ønsker å forstå hvilke mennesker som er viktige for unge flyktninger i deres hverdag og hvordan relasjoner forandrer seg over tid.

Innenfor samfunnsvitenskapen er det disse metodene man vanligvis skiller mellom, kvalitativ og kvantitativ (Grønmo, 2004, Punch, 2014). Enkelt forklart ligger forskjellen i bruk av tall og målinger, hvor man i kvantitativ forskning har som mål å kartlegge ulike data, få frem variasjoner og ulikheter- mens dette ikke foreligger ved bruk av kvalitativ forskning (Punch, 2014).

5.3.1 Innsamling av data

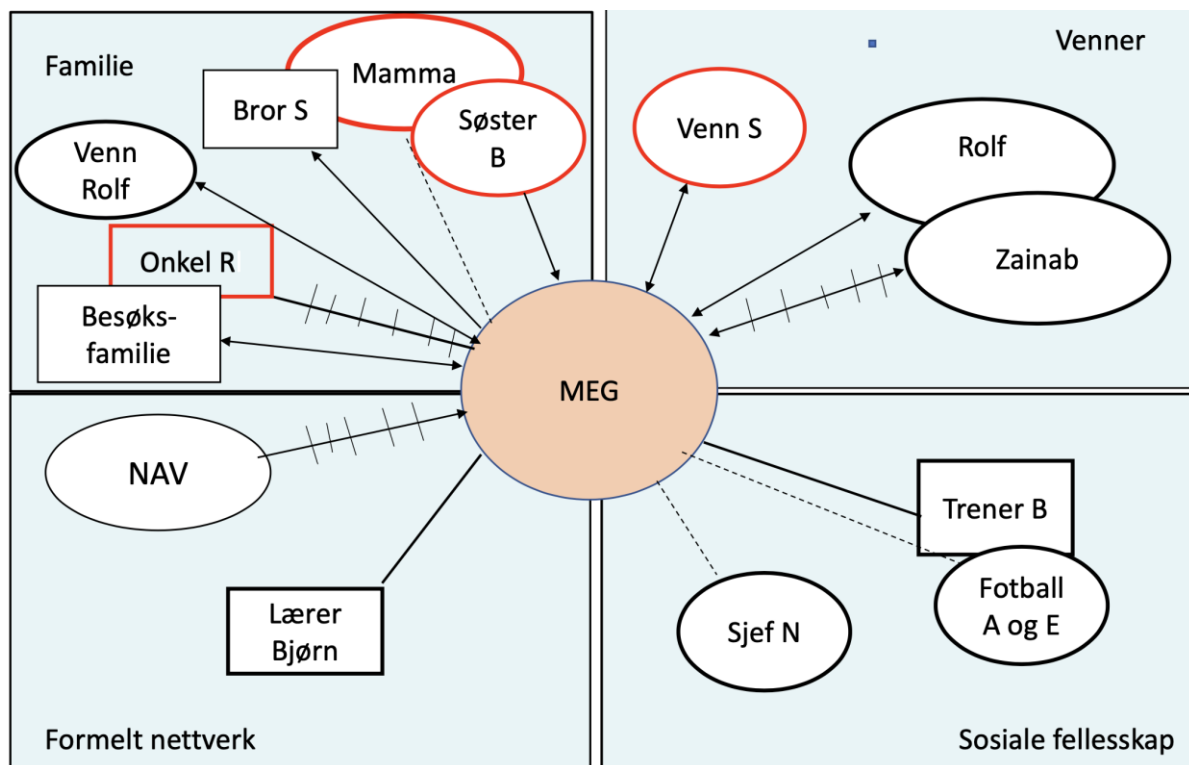
Grønmo (2016) viser til begrepet metode som en fremgangsmåte for forskningens gjennomføring. Som beskrevet innledningsvis, benytter Kreativ sammen prosjektet ulike metoder for å få kunnskap om hvilke relasjoner som blir viktige for enslige mindreårige sin livskvalitet (relational wellbeing) over tid: Kreative workshops, individuelle intervjuer og parintervjuer gjennomføres på tre ulike tidspunkt. Jeg har ikke vært med i noen deler av intervju

prosessen, men fått tilgang til av-identifiserte transkripsjoner og utfylte nettverkskart som ble benyttet i intervjuene for å strukturere samtale om sosiale nettverk og livskvalitet. Intervjuene ble gjennomført på NORCE forskningsinstitutt. I henhold til COVID-19 restriksjoner ble intervjuene gjennomført med to meters avstand mellom intervjuer og deltaker. I gjennomføring av intervjuene var det tre ulike forskere som var tilknyttet Kreativ Sammen. Forskerne som deltok, har ulik bakgrunn. Dette kan ha hatt betydning for hva de var opptatt av i intervjuet samt hvilke oppfølgingsspørsmål som ble stilt.

Det har i hovedprosjektet blitt utarbeidet en semistrukturert intervjuguide for det første individuelle intervjuet med informantene med relevante spørsmål (se vedlegg 2), som gir meg data til å besvare mine forskningsspørsmål. Intervjuguiden hadde søkelys på hvordan deltakerne opplever sin situasjon i dag (nåtid). Intervjuguiden strukturerte samtale i to deler. Første del satte søkelyset på meningen bak kunstverkene (collage) som deltakerne laget i første workshop. I andre del stilte forskeren spørsmål om hvem som er viktige for deltakeren i dag og hvorfor. Deltakerne ble invitert til å plassere viktige personer i et nettverkskart. Intervjuguiden gir rom for struktur og er inndelt etter ulike tema. Eksempler fra aktuelle spørsmål i intervjuguiden er som følgende; Hvem får deg til å føle deg glad eller trygg? Hvem snakker du med om vanskelige ting? Hvem går du til, om du trenger hjelp? Deltakerne signerte informert samtykkeskjema (Vedlegg 1) i starten av de individuelle intervjuene.

Ved første individuelle intervju som omhandler *nåtid* forklarer forsker tydelig hvordan informanten kan lage et kart over sitt sosiale nettverk. Ett nettverkskart anvendes i økende grad innen kvalitativ forskning for å lettere illustrere menneskers relasjoner og kvaliteten av disse (Manja et al. 2021). Det vil være viktig å påpeke at opplevelser og relasjoner er flerdimensjonale og bruk av ord alene ikke kan omfavne hele konteksten (Hartman, 1978, 1995). Forskerne benyttet en versjon av nettverkskart hvor kartet deles inn i fire ulike kategorier, der informanten selv er i midten omringet av, familie, venner, organiserte aktiviteter og fellesskap samt profesjonelle relasjoner. Forskerne stilte spørsmål om blant annet hvem de møter i hverdagen, feirer høytider med samt hvem de kan ha det gøy med. Spørsmål om hvem de opplever som trygge, snakker med om vanskelige ting samt hvem de snakker med om gode nyheter ble også trukket frem. Det ble også stilt spørsmål om hvem de går til for hjelp og hvem som stiller opp når de unge er i behov av hjelp. På denne måten viser forskerne at de er opptatt av en gjensidighet i relasjonen mellom de enslige mindreårige flyktingene og hjelperne i det

formelle nettverket. De ble også bedt om å vurdere hvor sterke eller svake de ulike relasjonene var og tegnet piler og streker mellom de ulike personene i nettverkskartet.

Figur 3 Eksempel på nettverkskart fra Kreativ Sammen. Illustrert av Marte Knag Fylkesnes

Om kvaliteten på relasjonene

- Sterke, viktige relasjoner
- Mindre sterke, viktige relasjoner
- Utfordrende, viktige relasjoner
- Gjensidig relasjon
- Mer enveis relasjon

Figur 4 Illustrasjon av symboler anvendt i nettverkskartlegging i Kreativ Sammen. Illustrert av Marte Knag Fylkesnes

Ved bruk av nettverkskart er målet å identifisere både kvalitet og kvantitet av de ulike relasjonene enslige mindreårige flyktninger har rundt seg. Ved å ta i bruk nettverkskart under intervjuer vil forskerne kunne få mye informasjon om nettverket til de unge, samt at det kan være praktisk å ta i bruk visuelle hjelpemidler når de unge skal forklare nettverkene sine (Manja et al., 2021). Bruk av nettverkskart kan også generere flere nyttige spørsmål i intervjuet, bidra til å bygge relasjon mellom forsker og informant samt være en god måte å få bedre oversikt over informantens sosiale situasjon (Manja et al., 2021). Samtidig kan forsker risikere å forenkle informantens erfaringer og komplekse relasjoner ved bruk av nettverkskart. En annen utfordring er at bruk av nettverkskartlegging krever ekstra tid og ressurser (Manja et al., 2021)

Det er både fordeler og ulemper ved å benytte data som er samlet inn av andre, slik som jeg har gjort i dette prosjektet. Det at jeg selv ikke var med å utarbeide eller gjennomføre intervjuene, resulterer i at jeg går glipp av det nonverbale som foregår i et intervju. Jeg har kun hatt tilgang til tekst som er transkribert og det er dette jeg har måttet forholde meg til i analysen. På den ene siden kan dette være en fordel, da jeg som forsker unngår å tolke den nonverbale kommunikasjonen, men det kan også oppleves som en begrensning i tap av verdifull informasjon som kan ha betydning for tolkningene. Nonverbal uttrykk som blant annet kroppsspråk, toneleie og ansiktsuttrykk kan gi en bedre forståelse av helhet og meningsinnhold

i det som blir fortalt. Samtidig er den nonverbale kommunikasjonen i enkelte tilfeller presisert i den transkriberte teksten. Dette bidro til at jeg som utenforstående forsker kunne forstå situasjonen bedre.

5.4 Beskrivelse av utvalg og rekruttering

I følge Malterud et al (2021) er det avgjørende inne kvalitativ forskning å etablere et utvalg med god informasjonsstyrke. Informasjonsstyrke er relatert til at innhold og sammensetningspotensialet hos informantene samt at utvalget er stort nok til å kunne svare på problemstillingen (Malterud et al. 2021). Informantene i mitt prosjekt består av 17 unge flyktninger mellom 18-29 år, hvor variasjonen i ankomst og opprinnelsesland er stor. Ankomsttidspunktet varierer fra 3-12 år, mens opprinnelseslandene er Somalia, Sri Lanka, Myanmar, Eritrea, Uganda og Afghanistan. Informantene er 8 kvinner og 9 menn hvor samtlige er under utdanning eller i arbeid.

Forskere rekrutterte informanter i Norge på ulike måter. For det første, gjennom barnevernstjenester på Vestlandet samt via forskernes egne profesjonelle og private nettverk. I tillegg samarbeidet forskerne med to «ambassadører». Jeg fikk tilgang til intervjuene via lokal prosjekt leder for «Kreativ sammen» i Norge, som også er min veileder, Marte Knag Fylkesnes.

Det er ingen fasit om hvor mange deltagere jeg trenger for å belyse min problemstilling, men jeg må være bevisst hvor mange deltakere jeg trenger for å kunne besvare min problemstilling på en god måte (Kvale, 2001).

Informasjon om prosjektets informanter:		
Informasjon:	Spesifikasjoner:	Antall:
Kjønn	Kvinne	8
	Mann	9
Sivilstatus	Alene	8
	Med barn og/eller samboer	5
	Med familie/forsterfamilie	4
Utdanning	Videregående	9
	Universitetsnivå	7
	Ukjent	1
Sysselsettingsstatus	Student	9
	Arbeid	8
Oppholdsstatus	Norsk statsborgerskap	10
	Permanent opphold	7

Figur 5 Beskrivelse av utvalg av informanter i prosjektet

5.5 Dataanalyse

For enklere å kunne hjelpe meg med å følge veien fra innhentet data og frem til svar på mine forskningsspørsmål, var det viktig at jeg anvendte de kravene.... for meg å gjøre analyseprosessen systematisk. Uavhengig av hvilken analysemetode jeg til slutt valgte å anvende, er det viktig at jeg følger dens spilleregler (Malterud, 2018). Jeg har valgt å anvende Braun og Clarke (2006) sin tematiske analyse. Den metoden passer mitt masterprosjekt godt,

da fokuset er å innhente meningsmønstre hos unge flyktninger i deres livsverden. De har utarbeidet en detaljert fremgangsmåte for tematisk analyse som består av seks punkter:

1. Gjøre seg kjent med data.
2. Generere koder
3. Finne aktuelt tema
4. Se gjennom/analysere tema.
5. Definere og benevne tema.
6. Produsere materiale.

Denne analysemetoden er en fleksibel og hensiktsmessig metode hvor refleksiviteten er avgjørende for å nøye analysere innhentede data (Malterud, 2018). For det første startet jeg med å gjøre meg grundig kjent med prosjektets bakteppe, først i form av brosjyre mottatt fra min veileder, som også er prosjektets leder. Deretter fikk jeg tilgang til en fellesmappe med mer innsikt det være seg intervjuguide og rundskriv til deltagere og infoskriv om informert samtykke og godkjenninger. Til sist fikk jeg tilgang til de ferdige aidentifiserte transkriberte intervjuene og ferdig utfylte nettverkskart som var trygt oppbevart i SAFE. Det var først nå jeg virkelig kunne gjøre meg kjent med data.

I fase to startet jeg kodeprosessen ved å dra kjensel på informasjon i datamaterialet som virket relevant for mitt prosjekt. Jeg noterte meg stikkord underveis og klippet bokstavelig talt opp lapper med aktuelle funn når jeg gjenkjente disse i intervjuene. Dette valgte jeg å gjøre for å få kontroll på innholdet. Etter dette valgte jeg å legge lappene i system for derved å lage en tabell til kodingen for å få det hele mer oversiktlig og satt i system. Da dette etter hvert ikke føltes tilstrekkelig, søkte jeg etter relevante ord i Word dokumentene og markerte de aktuelle ordene og setninger i ulike farger samt skrev kommentarer til meg selv i teksten.

I tredje fase begynte prosessen med å utarbeide noen tentative temaer om hvorvidt kodene passet sammen (Braun & Clarke, 2006). Deretter identifiserte jeg kodene, og plasserte de i ulike hovedtemaer, knyttet opp mot mine forskningsspørsmål. Dette for å skape en større sammenheng, litt som i fase to, men en videreføring. Som Braun og Clarke (2006) hevder, er analysearbeidet ikke en lineær prosess, men at man som forsker kontinuerlig beveger seg frem og tilbake mellom fasene.

I fjerde fase startet raffineringprosessen hvor jeg på nytt gikk gjennom temaene for å sjekke at de fungerte med tanke på informantenes uttalelser og de kodene jeg hadde generert. Her vurderte jeg gyldigheten av hvert tema i forhold til datamaterialet samt at temaene gjenspeilte betydningen av materialet (Braun & Clarke, 2006). I denne fasen er det to formål, hvor det ene er å se om temaene mine fungerer i forhold til materialet jeg har fått tilgang til og det andre er

å kode mulige tilleggsdata som jeg ikke har kodet tidligere. Også i denne fasen ser jeg tydelig at omkodning er en pågående prosess gjennom hele analysearbeidet.

I samsvar med Braun & Clarke (2006) sine anbefalinger valgte jeg i fase fem å begynne på en innledning til temaene hvor jeg presenterte hva de handlet om og hvordan de henger sammen. Sammenhengen mellom temaene er viktig å fremheve for å besvare forskningsspørsmålene på en betryggende måte og sørge for at de ikke overlapper hverandre. Sitater som jeg mente fremhevet informantenes fortelling ble valgt ut med bakgrunn på de temaene som jeg har valgt. I denne fasen kom undertemaene tydelig frem og ga struktur til de større temaene.

I siste del, fase seks kom det en redegjørelse av alle funnene og dermed kunne jeg ferdigstille rapporten (Braun & Clarke, 2006).

5.6 Kvalitet i forskningen

For å styrke troverdigheten til forskningen finnes det noen rammer en kan forholde seg til (Shenton, 2004). Vel etablerte forskningsmetoder, som individuelle intervjuer og nettverkskart som ble benyttet i Kreativ sammen vil kunne være med å styrke troverdigheten til prosjektet (Shenton, 2004) samt en tydelig beskrivelse og forskerstemme i alle deler av prosjektet. Følgende presenteres fire kriterier innen kvalitativ forskning for å styrke kvaliteten.

5.6.1 Gyldighet

Troverdighet viser til prosjektets gyldighet (Shenton 2004). Hvor relevant datamaterialet er i forhold til prosjektets problemstilling er en avgjørende faktor for å sikre gyldighet (Creswell, 2014 ; Shenton, 2004) . Jeg har vurdert at min oppgave oppfyller disse kriteriene ved at det er en direkte sammenheng mellom min problemstilling og tilgjengelig datamateriale. Hvorvidt metoden egner seg for det som skal forskes på, styrkes av at validiteten innen den kvalitative forskningen gir vitenskapelig, gyldig kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015). Informantene for min oppgave var allerede hentet inn fordi de var relevante for «Kreativ sammen» prosjektet. Ved dermed å ha tilgang til transkriberte intervjuer, hadde jeg en fordel ved at jeg kunne fordype meg i materialet og finpusse forskningsspørsmålene mine etter hvert som jeg ble grundig kjent med dataene.

Ifølge Shenton (2004) er en annen måte å styrke troverdighet til gyldigheten på å ha en kritisk gjennomgang av prosjektet, fra fagfeller. I mitt tilfelle ble dette ivaretatt gjennom jevnlige

veiledningstimer med min hovedveileder samt biveileder. Kontinuerlig gjennomgang av min oppgave har utvidet mitt kunnskapsnivå og ført til større troverdighet til innhold.

5.6.2 Pålitelighet

Man er avhengig av at datainnsamlingen og undersøkelsen gir pålitelige data for at reliabiliteten skal være høy (Grønmo, 2016). Ifølge Shenton (2004) må man presentere prosessene i prosjektet så detaljert som mulig om påliteligheten skal være optimal. Ved å gi presise beskrivelser gir man fremtidige forskere mulighet til å gjenta prosessen, og dermed søke etter tilsvarende resultater (Shenton, 2004). Kvale & Brinkmann (2015) stiller spørsmål om hvorvidt resultater er mulig å reproduseres, og mener at informantene høyst sannsynlig ville hatt ulike svar til andre forskere. I hovedprosjektet er det tre ulike forskere som gjennomfører intervjuene, som de har fordelt mellom seg. En av forskerne foretrekker å gjennomføre intervjuene hun har ansvar for på engelsk, og har da intervjuet informanter som er gode nok i engelsk til å forstå og gjøre seg forstått. Det er det personlige samspillet mellom den enkelte intervjuer og informant som spiller den sentrale rollen for kvaliteten i intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2017). Intervjuerne i kreativ sammen er habile forskere på sine felt som har til hensikt å skape en relasjon som bidrar til produksjon av viktig kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2017),

Jeg har i mitt prosjekt gitt så detaljerte beskrivelser av min fremgangsmåte som mulig samt gitt grundig informasjon om hovedprosjektets fremgangsmåter og innhold. Måten jeg har gjort dette på for å styrke påliteligheten er å beskrive hvordan «Kreativ sammen» har gått frem fra igangsettingen med NSD, hvordan informantene har blitt anonymisert, hvordan jeg som forskermedarbeider har fått tilgang til data via SAFE og til hvordan analysen ble gjennomført. Jeg har også gjennom hele oppgaven vært bevisst og åpen om at jeg har fått tilgang på allerede innhentet datamateriale og dermed ikke har hatt mulighet til påvirke deler av intervjuene på det tidspunktet hvor de ble gjennomført. Jeg tror at ved min ærlighet om utfordringene ved å selv ikke ha gjennomført intervjuene kan styrke påliteligheten. For å styrke påliteligheten har jeg i tillegg inkludert direkte sitater i analysedelen og gitt mer utdypende informasjon om informantene i tilfeller hvor jeg har funnet det nyttig.

5.6.3 Overførbarhet

Overførbarhet handler om hvorvidt forskningen er overførbar i andre sammenhenger og ved andre utvalg (Shenton, 2004). I hvilken grad funn fra lignende studier kan anvendes i tilsvarende situasjoner, er vanskelig å bedømme. I kvalitativ forskning er funnene spesifikke

for et lite antall personer og i bestemte miljøer. Dette kan gjøre det krevende å vise at funn er like aktuell andre steder (Shenton, 2004). Til syvende og sist må resultatene i kvalitative studier forstås innenfor et geografisk område, i egenskapene og rammene til organisasjonen eller i det området hvor undersøkelsen ble gjennomført (Shenton, 2004).

I mitt prosjekt har jeg spurt etter relasjonens betydning i formelle nettverk for enslige mindreårige flyktningers opplevelse av livskvalitet og mestring. For at dette skal være overførbart ved at andre kan etterprøve studien og eventuelt overføre resultatene til lignende situasjoner, har jeg etter beste evne beskrevet hvordan jeg har gått frem så detaljert som mulig, i alle deler av min oppgave (Malterud 2001; Shenton 2004).

5.6.4 Bekreftbarhet

Begrepet bekræftbarhet omhandler forskerens objektivitet. I følge Shenton (2004) må det jobbes mot et resultat som gjenspeiler informantenes ideer og erfaringer, fremfor forskerens preferanser eller egenskaper. Det er den detaljerte metodiske fremgangsmåten som gir leseren mulighet til å avgjøre om konstruksjonene og dataene er holdbare og dermed kan aksepteres (Shenton, 2004) For å være sikker på at jeg forsto informantenes meningsinnhold i intervjuene, gikk jeg mange ganger gjennom hvert enkelt intervju og henvendte meg til hovedansvarlig for «kreativ sammen» om noe var uklart. På denne måten fikk jeg mulighet til å korrigere meg selv dersom noen ting i intervjuene var forstått feil.

5.7 Mulige svakheter i denne oppgaven

Det kan være forskjellige utfordringer med å intervjuer mennesker fra en annen bakgrunn, historie og kultur enn en selv. Ulike måter dette kommer til uttrykk gjennom er måten en kommuniserer på og forstår hverandre på. En av de største utfordringene er ofte språket. 13 av informantene kommuniserte på forståelig norsk, og de resterende 4 på engelsk. Sistnevnte var til dels den ene forskerens ønske, da hennes kommunikasjon er foretrukket på engelsk. For å sikre at spørsmålene ble tolket slik forskerne hadde tenkt når de stilte spørsmålene, kom det frem fra intervjuene at det ble brukt god tid til å utdype disse slik at det ikke oppsto misforståelser. Ved slike misforståelser kan det oppstå situasjoner hvor informanten føler ubehag som kan føre til påvirkning av intervjuprosessen. Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) er det vanskelig å være bevisst på de mange kulturelle faktorene som påvirker relasjonen mellom informant og forsker, da intervjuene ofte er preget av ulike former for samspill. Dette både i form av spørreformer, direktehet, initiativ og lignende (Kvale & Brinkmann, 2009).

5.8 Forskerens rolle og forforståelse

Nærhet til feltet er en viktig forutsetning i kvalitative studier. Derfor er det viktig at jeg som forsker kjenner til utfordringene i min forskerrolle samt vedkjenner meg min posisjon (NESH,2010). Forskeren er et nøkkelinstrument innen kvalitativ forskning (Creswell, 2014), og det er en metodologisk forutsetning at jeg som forsker klarer å identifisere mine spor i alle ledd av prosessen og vite hvilken medvirkning jeg som forsker har for kunnskapsutviklingen (Malterud, 2018). Refleksivitet handler om at jeg som forsker er bevisst egen rolle og påvirkning på forskningsprosessen (Malterud, 2001).

Jeg har fra tidligere en bachelor i interkulturell forståelse. I min bachelor oppgave valgte jeg å skrive om viktigheten av kulturell kompetanse hos profesjonelle i arbeid med enslige mindreårige flyktninger. I en forlengelse av bacheloroppgaven ser jeg på dette masterprosjektet som viktig for å få ny kunnskap om verdien av denne hjelpen fra de profesjonelle i hjelpeapparatet til enslige mindreårige flyktninger. Denne gangen fra de unge sitt perspektiv i form av kvalitative intervjuer samt nettverkskart. Det å få tilgang til 17 intervjuer hvor utvalget er presist med tanke på fordeling av kjønn og at samtlige er i arbeid eller i ett studieforløp, gjør at troverdigheten er tilfredsstillende.

Som forsker er det viktig at jeg er bevisst min egen forforståelse i form av holdninger slik at jeg kan vurdere hvilken betydning disse kan få i min tolkning av datamateriale.

5.9 Forskningsetikk og personvern

Etiske utfordringer vil oppstå i alle deler av et forskningsprosjekt (Punch, 2014). I Kreativ sammen har det blitt fulgt forskningsetiske retningslinjer hvor konfidensialitet, anonymisering i alle deler av studien og deltakernes mulighet til å trekke seg har blitt nøye presisert. I forkant av dette ble prosjektet vurdert av Norsk senter for forskningsdata (NSD), hvor det har blitt utarbeidet en datahåndteringsplan som deretter har blitt godkjent av forskningsleder i NORCE. Ved å følge denne planen uttaler NSD at personvernrisikoen er redusert til et tilfredsstillende nivå for alle deltakere i prosjektet. Dersom det oppstår endringer underveis i prosjektet, skal dette rapporteres til NSD hvor det i samråd med NORCE sin ledelse og personvernombud skal drøftes om det er behov for ny/oppdatert DPIA.

Kreativ sammen har som en ekstra ressurs både for forskere og informanter engasjert to «ambassadører» som skal bistå i alle tre årene prosjektet foregår. Foruten om nyttigheten ved å

holde kontakt underveis med deltakerne vil deres tilstedeværelse kunne bidra til å fange opp eventuelle etiske dilemmaer som kan inntre ved ett slikt omfattende prosjekt. Jeg refererer til min veileder, prosjektets leder som omtaler at min posisjon blir som forskningsmedarbeider. Jeg har selv underskrevet en taushetserklæring hvor jeg undertegner på å behandle all data som jeg har fått tilgang til konfidensielt og i tråd med reglene. Til sist fikk jeg tilgang til SAFE, Sikker Adgang til Forskningsdata og E-infrastruktur. SAFE er en løsning som er utviklet av IT-avdelingen ved UiB for sikker behandling av sensitive personopplysninger i forskning (UiB.no). Prosjektets leder ga meg som forskningsmedarbeider tilgang til et sikkert skrivebord i SAFE, hvor alt av innhentet data ble konfidensielt oppbevart. Intervjuene som jeg fikk tilgang til var allerede transkriberte og avidentifisert. Fødselsnummer, navn og andre personlige kjennetegn er tatt bort og blitt erstattet med lister med koder med koblingsnøkkel. Disse kodene oppbevares nedlåst og sikret på forsvarlig måte i tråd med NORCE sine retningslinjer, og jeg som forskningsmedarbeider har ikke tilgang til verken koblingsnøkkel eller annet relevant verktøy til å kunne avdekke informantenes identitet.

For å sikre informantene sin anonymitet har jeg valgt å ikke angi pseudonymer til sitatene. En begrensning med dette er imidlertid at leseren ikke kan se og vurdere hvordan jeg har valgt ut og brukt sitatene(leservalidering). For å sikre kvalitet i prosessen har jeg fortløpende observert og vurdert hvordan informantene er representert i utvalget av sitater og i presentasjon av funnene. Dette har også vært et tema i veiledning.

6.0 FUNN OG ANALYSE

I denne delen av oppgaven vil det bli presentert hovedfunn for dette prosjektet. Det empiriske materialet har blitt analysert for å fremheve konkrete eksempler på hvem enslige mindreårige flyktninger definerer som viktige formelle hjelpere og hvilken betydning denne relasjonen har for de unges opplevelse av livskvalitet og mestring.

Problemstillingen lød som følger:

Betydningen av gode formelle nettverk for enslige mindreårige flyktnings opplevelse av livskvalitet og mestring

For lettere å kunne belyse denne problemstillingen utarbeidet jeg disse forskningsspørsmålene:

Hvem beskriver enslige mindreårige flyktninger som viktige formelle hjelpere?

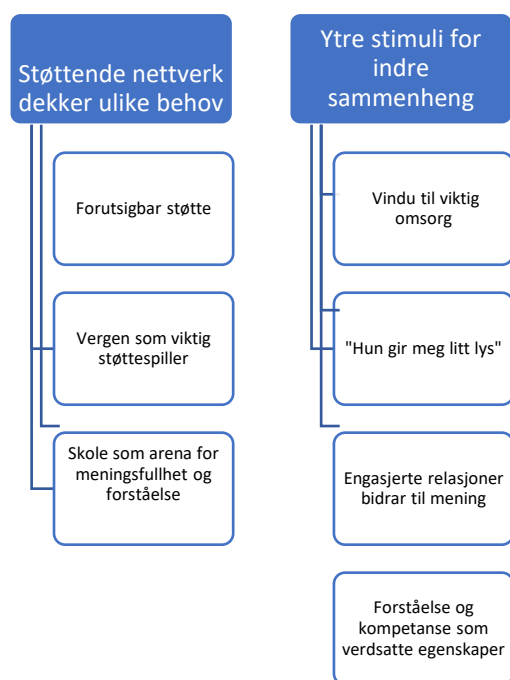
Hvordan beskrives relasjonen?

I hvilken sammenheng beskrives de viktige relasjonene?

Hva fremheves som betydningsfullt ved disse erfaringene over tid?

Jeg har analysert 17 intervjuer av unge flyktninger med tilhørende nettverkskart. Informantene ble bedt om å fortelle om personer i deres sosiale nettverk som var viktige for dem i hverdagen. Etter analyse (Braun & Clarke, 2006) av disse nåtidsintervjuene samt nettverkskartene genererte jeg to hovedtemaer i forhold til enslige mindreårige flyktninger sine uttalelser om formelle relasjoner. Disse er *Støttende nettverk dekker ulike behov* og *Ytre stimuli for indre sammenheng*. Videre vil disse hovedtemaene bli presentert separate med aktuelle undertemaer.

Temaene er utformet basert på at de er gjentakende og dermed fremstår som viktig og betydelige for informantene. Sitater fra intervjuene er brukt til å illustrere hvordan informantene formulerte seg innenfor de temaene jeg har analysert frem. Sitatene er allerede anonymisert for å unngå at informasjon kan spores tilbake til deltakerne. Sitater fra deltakerne er markert ved bruk av anførselstegn. En del av sitatene fra informantene har blitt noe redigert for å øke lesbarheten, dette endrer ikke meningsinnholdet. For anonymitetens del har jeg valgt å bruke benevnningen informant gjennom hele analysen, fremfor å benevne de unge med fiktive navn. I noen tilfeller vil jeg utdype litt ekstra i form av hvor lenge den enkelte har bodd i Norge for å gi en del av uttalelsene mer kontekst.

Figur 6 Hovedtema og undertema.

6.1 Støttende nettverk dekker ulike behov

Under dette hovedtemaet ønsker jeg å belyse hvem informantene nevner når det kommer til sine viktige formelle hjelpere og hvordan denne relasjonen beskrives. Barnevernstjenesten blir nevnt av de fleste informantene da det er denne tjenesten under Barnevernloven (1996) som skal sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse, får nødvendig omsorg, hjelp og beskyttelse til rett tid. Dette nevnes som relevant opplysning, selv om denne oppgaven utelukkende tar for seg tjenester innen andre formelle nettverk. Skillet mellom hvem som trekkes frem som støttende i datamaterialet og utdypelser rundt relasjonen vil overlape hverandre.

Ulike relasjoner dekker ulike behov. Forsker og informant snakker om viktigheten rundt dette og at man trenger forskjellige personer som en har ulike relasjoner til. Relasjonene kan være like viktig, selv om de er ulike. Det er akkurat disse relasjonene som er hovedtanken i min oppgave « hva er det som gjør at den, akkurat den er viktig? ».

6.1.1 Forutsigbar støtte

Forutsigbare relasjoner i form av engasjerte voksne i informantenes nettverk, blir for mange beskrevet som trygt. Ved hjelp fra datamaterialet har jeg i denne sammenheng som hensikt å vise at relasjoner kan ved sitt engasjement og tilgjengelighet ha en signifikant betydning for informantenes livskvalitet og mestring.

Fremtredende funn fra datamaterialet er at flere av informantene verdsetter at de viktige relasjonene i deres formelle nettverk yter ekstra i de mindreåriges liv. Dette oppleves som trygt for flere og kan bidra til subjektiv livskvalitet for informantene. Da korona sto på som verst og førte til nedstengelser og fravær av sosiale møtepunkt for de fleste får jeg fra datamateriale beskrivelser fra en informant med ekstra behov for hjelp fra helsevesenet : « *Vet du hva, da korona oppstod ringte legen min å spurte om det gikk bra. Du skal få privatnummeret mitt. Jeg er her for å passe på deg*». At helsepersonell på denne måten gjør unntak i deres generelle arbeidsoppgaver og tilbyr både sitt private nummer samt trygger henne med sin tilgjengelighet, kan medvirke til at informanten sin livskvalitet forsterkes.

Et annet fremtredende funn i datamaterialet er viktigheten av å bli sett. Dette blir fra flere av informantene beskrevet ved at de får støtte i form av hjelp. Et eksempel på dette er en informant som beskrev følgende om sin psykolog «[...] *Han så meg når jeg trengte det mest*» Informanten forteller videre om en stor traume i etterkant av flukten til Norge og at den støttende relasjonen til psykologen har bidratt til at han klarte å begynne å lære nytt språk for så å studere på høyskole. Her beskrives det at den støttende relasjonen de unge har fått ved at ansatte i deres hjelpeapparat yter ekstra har en direkte relevans for den unges mestring.

Samarbeid mellom forskjellige instanser i informantenes formelle hjelpeapparat fremkommer som verdsatt slik at hverdagen blir lettere. Dette er tydelig i datamaterialet fra en informant som forteller at det er godt at Nav kan ta direkte kontakt med hennes lege. Noen av informantene vektla at de hadde en god relasjon med sitt medisinske hjelpeapparat. Dette i form av lege, psykolog, ergoterapeut og fysioterapeut «*de hjelper til med hverdagslivet mitt på en måte*». En informant setter stor pris på hjelpen hun fikk av sin tidligere lærer, som fikk den unge til å oppsøke legevakten i en vanskelig periode. Informanten verdsetter at læreren fulgte henne opp. Dette besøket hos legevakten førte til at informanten fikk god hjelp hos psykolog. Denne psykologen er i dag en viktig relasjon i den unges hverdag : «*Relasjonen er veldig sterk, jeg tenker at psykologen min har veldig mye å gjøre med meg, først og fremst på en*

behandlingsmåte. Fordi det tross alt er det viktigste for meg. Kanskje det fører til at jeg blir bedre og bedre etter hvert. Hun prøver å gjøre det beste for meg».

6.1.2 Skole som arena for meningsfullhet og forståelse

At skolen er viktig som sosial arena fant jeg som et fremtredende tema for mange av informantene. Informantene trekker frem lærere som bidrar til gode opplevelser som videre er med på å skape en meningsfull tilværelse. Når informantene reflekterer over og beskriver viktige egenskaper ved lærere og andre ansatte i skolesystemet kan dette føre til at en ser en sammenheng som kan bidra til mestring.

Flere informanter nevner lærere som viktig i deres formelle nettverk. I enkelte av intervjuene er det hensiktsmessig at forsker gir eksempler på hva ett formelt nettverk kan være, slik at det som i følgende sitat reflekteres høyt over betydningen, informanten som har vært i Norge i 5 år, spør seg: «*men en lærer kan være viktig på hvilken måte?»*.

Etter forklaringen fra forsker fortelles det videre fra informanten:

Det er lærere som er bra, Jeg har det sånn at hvis en lærer er flink og forklarer tydelig, så er jeg sånn at jeg kommer til å elske det faget. Jeg liker at for eksempel i fjor hadde jeg en veldig flink mattelærer, jeg likte henne, måten hun lærte på, ikke sant?»

Akkurat dette begrepet, *flink* er et valg av ord som går igjen i mange av intervjuene, med tilsvarende superlativer som *god* og *dyktig*. Oppfattelsen min da disse hjelpende begrepene stadig nevnes, er at informantene i stor grad setter pris på at lærere har den type egenskap i deres relasjon. «*Det er læreren min som har lært meg hvordan Norge er, hvordan samfunnet er og hvordan jeg skal takle ting*». Slik jeg forstår informanten utfra dette sitatet er det beskrevet en klar sammenheng mellom hvordan kunnskap og tid fra lærerens side har resultert i mestring.

En informant forteller om læreren sin som hun hadde i seks måneder på ungdomsskolen, mens hun bodde på mottak «*hun var snill og grei, og vi gikk på kafe etter skoletid. Hun viste meg også rundt i byen slik at jeg kunne bli kjent*» De har fremdeles kontakt og informanten viser oss via nettverkskartet relasjonen som gjensidig dette ved å tegne pilene begge veier. Utfra disse beskrivelsene og den henholdsvis korte varigheten læreren hadde informanten som elev, ser vi her en relasjon som strekker seg utover og forandrer karakter fra lærer-elev rolle til muligens varige bånd. Det blir investert i tid, og opplevelser deles. Tilsvarende tanker gjør også en annen informant seg, som har ført opp sin helselærer som viktig i sitt formelle nettverk, samt sin praksisveileder. Informantene beskriver denne type relasjon som støttende og motiverende for

videre læring. Et eksempel på dette ser vi i følgende sitat fra informant hvor han formidler følgende om læreren sin :

Han lærte meg skikkelig og støttet meg. Så ble det, ok, så likte jeg det, alt liksom. Så han motiverte meg til å kunne stå igjen. Så jeg sa til han at jeg kommer til å få 4, men jeg gidder ikke jobbe mer enn det, når skolen startet, han sa nei, du skal jobbe, du kommer til å like det. Så jeg likte det. Jeg ligger mellom 5 og 6. det er liksom alt på grunn av han..

Informanten har her fortalt om en viktig relasjon til sin lærer. Selv om kravene i utgangspunktet oppleves som utfordrende og lite motiverende, ble det grunnet en støttende lærer verdt å investere tid til skolearbeidet.

Mange av informantene påpekte viktigheten av utdanning hvis de skal lykkes i Norge, hvor en informant som har vært i Norge i over 10 år reflekterer rundt betydningen av at lærere og skolesystemet har kunnskap om elever med innvandrerbakgrunn sine særskilte behov: *[...]skole er bra det. Skolegreier blir bedre og bedre når vi får innvandremiljø, fordi de finner nye alternativer hele tiden, sant. Hvordan de skal klare å komme inn i».. « Når det blir flere så tilpasser de bedre, er det det du tenker»?* undrer forskeren seg, før informanten fortsetter:

[...] ja, de begynner å tilpasse og jobbe med de andre, finne ut hva som er vanskelig, hva klarer de ikke, hvilken hjelp trenger de. Og det er derfor de får mer kunnskap når det er andre innvandrere. Nå går jeg på en skole der det ikke er mange innvandrere og de vet ikke hvordan de skal søke på ting, som lånekassen sant? Man får flere forskjellige ting fra lånekassen, så de klarer ikke å hjelpe deg når de ikke har hatt flere. De må ha hatt flere.

De forestående utsagnene fra denne informanten viser en nøye refleksjon over viktigheten av erfaring innen skolesystemet samt flere innvandrere på samme sted, og han forteller at han savner kunnskap blant personale der han nå går, slik at også praktiske ting angående lånekassen og dets tjenester blir informert om: *«Og når de ikke har erfaring, kan ikke rektorer eller lærere hjelpe deg å søke muligheter du har. De må vite for å få råd. Om det finnes alternativer i andre byer og steder. Det er derfor det er viktig, det forbedrer seg etter hvert med mer erfaring»*

Videre snakker informanten om en skolelærer på videregående av stor betydning. Også her sier informanten at læreren var viktig for at han skulle klare å fullføre skolen : *« Hun hjalp med å finne en løsning for meg så hun har tatt mer initiativ sånn at jeg skal ha det bra på skolen».*

Informant og forsker prater om ressurser der informanten tar opp tråden fra tidligere i intervjuet, angående viktigheten av erfaring innenfor skolesystemet.

(...) det er mange alternativer på skolen, mange rådgivere. I stedet for å velge noe du ikke kan som fransk og tysk. I stedet for det kan du ta ditt eget språk og vise hva de kan. De har funnet ut at de skal gi spesielle rådgivere til innvandrere som jobber i miljøet. Rådgivere som gir mye forståelse, de som har jobbet eller studert med innvandrere slik at det er lettere å gå der og vise. Og hun har mye mer kunnskap om hvilke rettigheter vi som innvandrere har. Så det er mye kunnskap i, hva heter det, dette departementet, ja, i skolesystemet».

En annen informant som har gått på privatskole nevner også der at lærerne er støttende og hjelper til; «...ikke bare for de som kommer fra utlandet, men til og med de norske. Ja, alle lærerne, og så hadde jeg en lærer som hjalp meg mye (...) og andre året og det tredje året er det beste jeg har hatt»

Noen av informantene har en god relasjon til miljøarbeider på skolen og beskriver kontakten som hjelpende. Også her fortelles det om praktisk hjelp i form av kjøring ved behov og ved utfylling av aktuelle skjema. En informant kan også fortelle at miljøarbeideren på bofellesskapet har vært referanse i forbindelse ved jobb intervju.

Disse fortellingene og utsagnene fremhever hvordan lærere og skolen i sin helhet kan ha bidratt til økt livskvalitet og mestring ved å støtte, anerkjenne forskjeller, bruke tid på å motivere informantene. Skolen har både bidratt til fagrelatert hjelp for synlig mestring med tanke på karakterer og måloppnåelse samt å være en plass hvor den unge har tilgjengelige relasjoner.

6.1.3 Vergen som viktig støttespiller

En representant, i dette prosjektet omtalt som verge har som oppgave å støtte enslige mindreårige flyktninger ved å ivareta deres eventuelle behov ([www. Statsforvalteren.no](http://www.statsforvalteren.no)) Gjennom intervjuene er det flere av informantene som omtaler kontakten de har med sine verger, både på det rent praktiske plan og på det emosjonelle. En av informantene har en bror i hjemlandet, som trenger medisinsk hjelp og hvor behovet for eventuell familiejenforening er ønskelig. Som støtte til dette tar han med sin verge, noe som illustrerer viktigheten av fysisk tilstedeværende støtte i utfordrende situasjoner : «*Relasjoner er veldig viktig for meg. Det er to forskjellige relasjoner. Vi kan si hjertekontakt og så kan vi si fysisk kontakt*».

Meningsforståelsen min fra dette sitatet er at informanten verdsetter begge former for kontakt, den nære fysiske, og det fjerne som omtales som *hjertekontakt*. Vergen, den fysiske kontakten bidrar og til praktisk støtte i denne sammenheng.

I retningslinjene til hva en verge er forpliktet til står det spesifikt at vergen ikke har i oppgave å ha den unge på overnatting, ta de med på utflukter eller ferie. Likevel er det i flere tilfeller slik at relasjonen har utviklet seg til å være mer på det personlige plan. Informanten i det følgende sitatet forteller at den praktiske omsorgen som var i begynnelsen nå har blitt en emosjonell støtte i form av gode samtaler, turer og overnattinger : «*Hun er alltid der for meg, selv om vi er ferdige med vergesituasjonen*».

Videre refererer informanten til da hun hadde vanskeligheter med utfylling av papirer for å få nytt pass, var hennes verge der for å hjelpe. Flere informanter forteller at de har etablert sosial kontakt med sine verger. I utgangspunktet er dette forholdet basert på at informanten trenger hjelp av den praktiske art, men at relasjonen nå har forandret seg til å bli svært viktig emosjonelt. I denne sammenheng viste det seg også at det for mange av informantene spilte en stor rolle for deres trivsel og trygghetsfølelse å føle at de knyttet tettere bånd og hørte mer til. Langt borte fra familien under korona tiden uttaler en informant at hun er så bekymret for sin mor og far som bor alene i hjemlandet mens hun bor her, at hun blir deprimert av det. Hennes verge, som hun forteller alltid er der betrygger henne ved sin tilstedeværelse og velmenende råd om viktigheten av å vaske hender under korona og om foreldrene gjør det, trenger hun ikke bekymre seg : « etter at jeg snakket med henne, så gikk det veldig fint».

På nettverkskartet setter deltakerne som nevnt tidligere inn piler, disse pilene kan gå en vei eller begge. Dette verktøyet brukes for å illustrere om relasjonen er enveis eller gjensidig. Disse forholdene viser seg i flere tilfeller å gå begge veier, hvor de involverte er viktige for hverandre. Som da informanten forteller om sin verge gjennom 12 år: «*Jeg åpner meg for henne, hun åpner seg for meg*»

Like etter at informanten har fortalt dette kan det utfra innholdet i den følgende beskrivelsen, virke som at informanten ser forholdet deres i nytt lys : « *Plutselig forandret relasjonen vår seg. Den var ikke formell lengre. Forholdet vårt forandret seg til et vennskap...og da, i det øyeblikket følte det mer som familie, hele familien hennes følte som min familie*»

Vissheten om at hun ved behov nå har en familie tilgjengelig oppfattes som godt for den unge. Det fremkommer også av en annen informant at hun snakker med vergen sin når hun har det vanskelig. Informanten peker på stiplet linje i nettverkskartet, som betyr gjensidig relasjon: «*Jeg får mye fra vergen min, jeg snakker mye med henne og hun med meg*»

Det å ha relasjoner i informantenes nettverk som er til stede og støtter ved behov anses som viktig og avgjørende for livskvalitet og mestring.

6.2 YTRE STIMULI FOR INDRE SAMMENHENG

Det andre gjennomgående temaet jeg identifiserte handlet om i hvilken sammenheng relasjonene beskrives og om disse ytre påvirkningene bidrar til en tydelig mening og kan oppleves som sammenhengende for informantene. Når det gjelder relasjoner mellom enslige mindreårige flyktninger og personer i deres *formelle* nettverk, beskrev informantene relasjonene forskjellig

På slutten av hvert intervju stilles spørsmålet om hvem i informantens liv som gjør de trygg eller glad, og hvem de kontakter når de selv er glad. Sammenlagt med de forgående funnene i intervjuene, vil utsagnene på disse spørsmålene styrke svaret på oppgavens problemstilling.

Ved å beskrive innholdet i relasjonene i form av gode verdier, velger jeg her å trekke paralleller mellom hvordan det omtales og hvilken betydning det har for den enkelte. Ved å dele hovedtema inn i relative korte undertemaer ønsker jeg å få frem hva de unge forteller omkring viktige relasjoner og dermed lettere å kunne belyse hva støtten betyr for deres livskvalitet og mestring. Dette prosjektet omhandler hva *informantene* opplever som godt og hvordan *de* uttrykker hvordan hjelpeapparatet fungerer for dem.

6.2.1 Vindu til viktig omsorg

I hoved prosjektet sees det etter hva relasjoner betyr for enslige mindreårige flyktninger sin livskvalitet og hvem i de unge sine nettverk som gjør dem trygg og glad. En av forskerne i prosjektet beskriver relasjoner som et vindu inn til hvordan livet er. For en enslig mindreårig flyktning preges denne kontakten av fraværet av det som kunne ha vært. Det er da min oppfattelse fra funn at nye relasjoner som oppleves som støttende er ekstra viktig i enslige mindreårige flyktninger sin navigering i ny kultur, En informant forteller at i hjemlandet er det annerledes enn i Europa når det kommer til relasjonen med sine foreldre «Vi bor sammen med familien vår til vi blir eldre eller gifter oss, og frem til da er det mamma som skaffer ting» Her forteller informanten oss om hvor forskjellig det er fra hennes opprinnelseskultur til sitt nye samfunn. At det da dannes relasjoner i nytt land som bidrar til praktisk støtte og emosjonell støtte fremstår som betydningsfullt., da fraværet av deres gamle nettverk er borte. Det at relasjoner i deres formelle nettverk klarer å se helheten rundt informantens liv, dens opplevelse og historie er i tråd med den salutogene komponenten OAS og anses som viktig for informantens livskvalitet og mestring.

Det å bli sett kan knyttes til tilsynelatende små handlinger, men har stor betydning for de involverte. En informant utdyper følgende om sin ungdomsskolelærer; «*vi gikk til henne og lagde mat*». Eller som en annen informant varmt omtaler vergen sin :«*når jeg hadde en vanskelig situasjon hjemme, da fikk jeg snakke litt med henne. Det gjorde det litt bedre [...]*hun er alltid der for meg. Sier at jeg bare kan kalle henne for tante». Beskrivelsen i dette sitatet viser at informanten har en opplevelse av en tilgjengelig voksen som også ser på den unge som en del av hennes familie. Dette kan bidra til at informanten har en økt livskvalitet, ved å ha denne tilhørigheten-

Da spørsmålet om hvem i deres nettverk som får informanten til å føle seg trygge eller glad, eller hvem de ønsker å utpeke som sin verdi-person, er det få som svarer noen i deres formelle nettverk. Dette på tross av at flesteparten av informantene i mitt materiale har fortalt om støttende omsorgspersoner i dette nettverket . Da refereres det til relasjonene i deres uformelle nettverk, som familie og venner. En informant forteller at hun heller velger å gå til sitt formelle nettverk når hun trenger praktisk hjelp. Det er likevel ingen tvil om at informantene verdsetter kvalitetene ved de relasjonene i deres formelle nettverk, som de refererer til : «*hun praksisveilederen min er veldig snill*». «*læreren min er så flink*» «*læreren min gir meg råd og støtter meg*» er bare et lite utvalg av støttende begreper som blir nevnt.

Flere av informantene forklarer at den følelsen de sitter igjen med gjør at de føler seg utrolig bra og at de med den følelsen kan få ting til videre i livet.

6.2.2 «Hun gir meg litt lys»

Når det formelle nettverket beskrives av informantene brukes regelmessig ord som;« ser meg» « støtter meg» og «følger opp». Dette er gjensidige uttrykk for trygghet i relasjonsbygging og anses som styrkende for mottakers livskvalitet. Med bruk av ordet lys som overskriften her anvender er meningsforståelsen at informanten anvender ordet som et positivt ladet ord hvor hun setter pris på nærværet og støtten i form av tid og tilgjengelighet.

Flere av informantene gav uttrykk for dette med investering av tid og var særlig fornøyd med de menneskene i deres formelle nettverk som ga dem dette. Følgende sitat illustrerer positive erfaringer: «*lærte meg skikkelig og støttet meg*» En informant verdsetter at læreren prioriterer å bruke av sin tid :«*også bruker han tid på meg, han tar det seriøst når du gir beskjed til han Han ser meg og respekterer meg*». Her er det fremtredende at både bruk av tid samt at informanten føler seg sett ved at læreren tar han seriøst verdsettes. Meningsforståelsen er at det i deres

relasjon har oppstått et fundament hvor informanten er trygg nok til å gå i en konfrontasjon, Ved å ha en slik forutsigbar og trygg relasjon kan det være nærliggende å tro at informanten får en opplevelse av anerkjennelse, som kan bidra til subjektiv livskvalitet.

Det formelle nettverket er ikke bare av praktisk art, men også i form av emosjonell støtte. En informant sier følgende om legen sin; *«legen er jo alltid en støtte for meg, litt sånn hvis jeg trenger hjelp så fikser hun og står på liksom»*. Tilgjengelighet uttrykkes også som viktig for informantene, og følgende sitat viser at nærhet verdsettes : *«De som er nær deg kan hjelpe deg med ting akkurat i den tiden du vil»*.

Analysen viser at det ofte er en direkte sammenheng mellom hjelpen som gis og hvilken nytte deltakeren har av denne, som da en informant forteller om sin ungdomsskolelærer : *« Hun var snill og grei. Vi gikk til henne og lagde mat»*

Det beskrives detaljert fra en informant at læreren har tatt mye av ansvar for den unges sosiale hverdag på skolen fordi hun ikke kjente noen på skolen. Læreren tok mer initiativ slik at hun skulle ha det bra: *«En god oppfølging der. Jeg setter pris på det. Jeg får selvtillit»*

Dette foregående sitatet kan forstås som at lærerens engasjement og ansvar bygger opp og dermed styrker informanten sin tro på seg selv. Det at ikke alle lærere er like er selvsagt, ved dette som bakteppe er det tydelig at engasjementet til læreren er avgjørende for informanten og relasjonen dem imellom.

På spørsmål om hva som skiller en god lærer ut ifra de andre lærerne er svaret fra en informant at læreren hans har en spesiell motiverende måte å snakke til han på, og at han bruker tid på den unge: *«Han ser meg og respekterer meg»*

Ved å yte denne form for hjelp, hvor en lærer motiverer og snakker forståelig verdsettes og bidrar til at den unge, ifølge han selv gjør det rette. Det fremkommer også at den aktuelle læreren tar tilbakemeldinger fra den unge seriøst.

Flere av informantene nevner at personene i deres formelle nettverk er viktig for å kunne mestre hverdagen. At en informant følte kjærlighet fra sin lærer fordi hun brydde seg ekstra, bidro til fullføring av skolegang, eller som informanten fra dette eksempelet så tydelig uttrykker det om sin mattelærer : *«Han er god til å lære fra seg, det hjelper meg til å mestre ting i livet»*.

6.2.3 Engasjerte relasjoner bidrar til mening

Det beskrives av flere av informantene at det er noen hindre som forsterker frustrasjonen i deres hverdag. Korona er en av disse som har naturlig nok preget en del av deltakernes formelle og uformelle nettverk. Det har preget dem ulikt og i forskjellig grad. Det fortelles og fra en informant at det å sitte og vente på om en får opphold eller ikke påvirker også ens egen motivasjon til å bli kjent med nye folk på skolen : *«Når en vet at en mest sannsynlig skal flytte etter 2-3-6 måneder føles det til dels meningsløst»* . Det fortelles at det oppleves stressende å vente på svar på asylsøknaden og dens utfall. Korona har også her bidratt negativt da timene på politistasjonen, hvor man søker om statsborgerskap har blitt avlyst. Fortvilelsen som oppstår ved at informanten har en usikker hverdag gjør at grunnlaget for at en føler seg trygg blir fraværende

Viktige funn i denne delen er da at når praktiske krav og emosjonelle aspekter i livet oppleves som krevende verdsettes engasjerte voksne. Muligheter på tross av eksempelvis korona og dets hindringer, samt prøvelsen ved å vente på asylsøknader er fremtredende som hindre. Likevel i de neste sitatene beskrives hendelser som endres fra negative til positive og kan ha direkte påvirkning for informantenes livskvalitet og mestring En informant får ikke læreplass grunnet korona, men får heldigvis plass på folkehøyskole : *«Jeg hadde egentlig fått lærlingplass og plutselig så mistet jeg den»*.

Likevel er informanten tilfreds og forteller at korona tross alt gav henne en mulighet til å begynne på folkehøyskole å etablere nye og viktige relasjoner. Miljøarbeider og lærer på den aktuelle folkehøyskolen bidro til praktisk hjelp som utfylling av viktige skjema, og var til stor nytte for informanten. En annen informant uttaler at korona i utgangspunktet gjorde skolesituasjonen vanskelig, i alle fall før læreren tilpasset situasjonen : *«Jeg kunne få komme på skolen å jobbe litt, det hjalp veldig på motivasjonen»*.

En betydningsfull verdi som ofte kommer frem hos flere av informantene er «motivasjon». Deltakerne som fortsatt var i et utdanningsforløp eller reflekterte tilbake til sin skolegang var opptatt av å få frem hvor betydningsfullt det var å oppleve at læreren eller rådgiveren på den aktuelle skolen motiverte dem. Som en informant uttrykte det: *«Hun motiverte meg veldig mye, slik at jeg kunne klare å gjøre skolen ferdig, at jeg kommer til å være flink»*

En annen informant forteller om det å bli gitt muligheter er avgjørende for motivasjonen til å fortsette utdannelsen. Den unge blir frigitt en del av arbeidstimene sine, slik at de gjøres om til

praksis i studieforløpet. At det er mange veier å gå til målet anses som motiverende for den unge som videre forteller at : [...] *skolegreier blir bedre og bedre når den tilpasses innvandrere*».

Mulighetene som blir tilbudt er til dels prisgitt stedet man befinner seg på. På små steder får ikke innvandrere den erfaring grunnet mangel på voksenopplæring. Drømmen til en av informantene var å få lov til å bo i en av Norges største byer ved ankomst, slik at både muligheten til skole var der og at flere innvandrere var samlet : «Vi kan ikke kommunisere med en nordmann med en gang, så vi trenger hverandre så vi ikke blir så ensom».

Flere av de unge sier at det ikke alltid er så bra, men at det forbedrer seg. Mange av informantene uttrykker tydelig at det er viktig å lære seg språket for å kunne gjennomføre skolen, og det nevnes ved flere anledninger at i Norge er det viktig å gå på skole: «Språk er nøkkelen til å klare nye ting. Det er veldig viktig»

Flere av intervjuene belyste at når læreren eller skolens rådgiver fokuserte på den unges styrke i stedet for mangler og begrensninger ble de unge mer motivert til å fortsette. Utfordringer med å skrive norsk viser seg å være svært vanskelig for flesteparten av informantene, men at løsninger fra gode lærere gjør det lettere: «Vi fikk mulighet til å ta eksamen muntlig istedenfor skriftlig. Slik kan vi vise at vi kan dette».

Det å bli gitt slike muligheter, at læreren anvender andre måter slik at den unge kan få frem sitt potensial fremstår som særdeles viktig. Opplevelsen av å dermed mestre kan ha betydning for den unges fremtid.

6.2.4 Forståelse og kompetanse som verdsatte egenskaper

For enkelte av de unge var det viktig at relasjonene i deres formelle nettverk hadde kunnskap om regler og systemer for innvandrere, samt forståelse. Jeg velger å belyse ett tidligere funn i dette undertema da refleksjoner over forståelse kan være viktig av den praktiske, men også i de forestående funnene som har som hensikt å belyse at det oppleves trygt å få forståelse for ulike kulturer :« *det er mye ting som ikke er så bra. Men det forbedrer seg*».

Sitatet ovenfor viser at informanten har ved sine 9 år i Norge sett en utvikling innen hjelpeapparatet for enslige mindreårige flyktninger og dermed reflekterer over endringen. Det at kunnskap og forståelse blir bedret i de unges formelle nettverk, kan påvirke deres livskvalitet. Det verdsettes av flere at profesjonelle begynner å ha mer erfaring slik at de vet hvilken hjelp som finnes for enslige mindreårige flyktninger. I forbindelse med skolen, forteller mange at

lærerne tilpasser og viser forståelse, som bidrar til at flere åpner seg og deler vanskelige ting. Et godt eksempel på dette er hvordan en informant beskrev kontakten med sin verge: « Da det er vanskelig i min kultur å snakke om mange ting, kontakter jeg vergen min» Den samme kvinnen forteller at hun har kjæreste som ikke er fra samme kultur som henne og at dette har ført til et noe forhøyet konfliktnivå med hennes familie. Hun har valgt å løsrive seg ved å flytte for seg selv og kan fortelle at ved å bo alene fremfor å bo med øvrige familiemedlemmer, gir henne større frihet : « *Min familie ville helst bestemt hva jeg skal bli, hvem jeg skal være kjæreste med og hvem jeg skal ha som venner*»

Informanten beskriver at forholdene har forandret seg de siste fem årene, at det har blitt mer aksept for å ta utdanning og ha norsk kjæreste enn det var tidligere. Det fortelles raust fra informantens side hennes tanker om sine nære :«De er ikke sånn dårlig, de er bare strenge. De har opplevd det samme med foreldrene sine, så de tenker ikke over at de nå har kommet til Norge og da endrer situasjonen seg litt».

Informanten har bodd i Norge i 13 år og forteller at hun opplever at det har skjedd en forandring i hennes familie: [...] *de er litt mer åpne for forandring enn de var tidligere*». Hun er takknemlig for at hun kan snakke med sin verge gjennom 12 år om alt og at «da blir alt litt bedre». Det den unge her fortalte viser hvor viktig trygge relasjoner er for unge enslige flyktninger i deres navigering i ny kultur. Den tilhørigheten og tilliten til sine relasjoner i form av forståelse viser seg av flere informanter å være hensiktsmessig og kan være essensiell for deres livskvalitet og mestring. Beskrivelser som dette fra informanter som reflekterer over forandringer både i ny kultur og opprinnelseskultur viser oss at informanten først og fremst er trygg nok i sine relasjoner ved å dele sine tanker, men også erfarer kultursensitive voksne som kan bidra til en opplevelse av sammenheng for informanten.

Det å ha nær tilknytning til voksne i sitt formelle nettverk med økt kompetanse i sitt arbeid med enslige mindreårige flyktninger. viser seg å være viktig for flere av informantene og kan styrke trivselen i nåtid, men også være viktig når livet er i forandring og beslutninger skal tas.

Dyktighet innen det formelle nettverket fremkommer også som en viktig egenskap for mange av informantene. Selv om hjelpen i seg selv har en betydelig faktor for relasjonen er det desto mer hensiktsmessig for flere av informantene om hjelperen også sitter på kunnskap og deler av denne «hun er også veldig dyktig». Råd og veiledning verdsettes også, som da denne informanten som setter pris på dyktighet fra sin praksisveileder videre utdyper følgende : «Hun er viktig for meg, fordi hun veileder meg og gir meg mange tips».

Informanten beskriver først og fremst at hun anser relasjonen som viktig og deretter trekker hun tydelig frem hvorfor hun anser hjelpen som viktig. Det at den unge ser hele bildet kan sees i lys av at den unge har en opplevelse av sammenheng, hvor hun anser situasjonen som begripelig. Lignende utsagn med et annet utgangspunkt viser også her betydningen av viktige relasjoner. En konflikt i en informant sitt liv som gjorde hverdagen vanskelig, resulterte i ensomhet. Da kan informanten fortelle at det føles trygt å ha en psykolog å kontakte. Også i gode stunder, hvor suksess skal deles velger informanten å fortelle dette til sin psykolog.

Meningsforståelsen blir her at den unge har en trygghet i sin relasjon ved å ha psykologen tilgjengelig som støtte i en vanskelig tid og samtidig kan benytte relasjonen i gode stunder.

Tilsvarende funn fremkommer fra flere samt at de viktige relasjonene har endret seg over tid. En informant forteller at hun tidligere fikk viktig hjelp med papirer og pass av hennes verge og selv om hun fremdeles mottar praktisk hjelp fra henne gjør de nå fine ting sammen.

7.0 DRØFTING

Målet med denne studien har vært å finne ut av hva enslige mindreårige flyktninger sier om deres relasjoner i sitt formelle nettverk, og hvilken betydning disse relasjonene har for deres livskvalitet, i form av trivsel og mestring. Dette ønsket jeg å belyse ved hjelp av følgende problemstilling:

«Betydningen av gode formelle nettverk for enslige mindreårige flyktningers opplevelse av livskvalitet og mestring»

For lettere å kunne belyse denne problemstillingen utarbeidet jeg disse forskningsspørsmålene:

1. *Hvem beskriver enslige mindreårige flyktninger som viktige formelle hjelpere?*
2. *Hvordan beskrives relasjonen ?*
3. *I hvilken sammenheng beskrives de viktige relasjonene?*
4. *Hva fremheves som betydningsfullt ved disse erfaringene over tid?*

I dette kapittelet skal jeg diskutere funnene fra studiet ved å anvende valgt teori samt tidligere forskning på feltet. Antonovsky sin teori Salutogenese (1987) samt Kohli (2011) sine elementer trygghet, tilhørighet og suksess danner utgangspunktet for oppgavens diskusjon. På bakgrunn av min analyse skal jeg diskutere uttalelser og tanker som de unge har delt, for å belyse nevnte forskningsspørsmål, samt problemstilling. Jeg vil diskutere nærmere den gode relasjonen sin betydning for opplevelse av sammenheng, som kort fortalt er en helhetlig orientering om hvordan en opplever livet sitt som meningsfullt, håndterbart og begripelig. Temaene jeg har valgt å drøfte er: *Støttende nettverk dekker ulike behov* samt *Ytre stimuli for indre sammenheng* med aktuelle undertema som beror på hovedfunn i mitt materiale.

Jeg drøfter funnene ved å knytte viktige beskrivelse opp mot betydningen av disse for livskvalitet og mestring . Funnene fra intervjuene er videre en kilde til innsikt i hva enslige mindreårige flyktninger trenger i sitt formelle nettverk. Jeg vil diskutere hvordan gode erfaringer enslige mindreårige har med formelle hjelpende relasjoner kan øke livskvalitet og mestring.

7.1 Støttende nettverk dekker ulike behov

I mine funn fremkommer det at de fleste informantene opplever å god relasjon med en eller flere i deres formelle nettverk og at denne kontakten bidrar til en form for velvære. Flere av informantene forteller også at noen av relasjonene er gjensidige og at dette opplevdes som godt. Det å ha noen å snakke med, samt å føle at du betyr noe for andre kan sees i sammenheng med

elementene tilhørighet og trygghet (Kohli, 2011). I hvilken grad enslige mindreårige flyktninger opplever ytre stimuli i form av viktige relasjoner er i tråd med den ene salutogene komponenten begripelighet og kan gi sammenhengende mening

7.1.1 Vergen som viktig støttespiller

Når enslige mindreårige flyktninger kommer til Norge er det myndighetene som overtar rollen som omsorgsgiver og dermed skal ivareta den unges praktiske og fysiske behov (Oppedal et. al 2009). De fleste informantene i mitt materiale refererer til barneverntjenesten som nærmeste støttespiller etter at de kom til Norge, men det er vergeordningen , nå kalt representant for den unge som jeg i følgende skal drøfte. I utgangspunktet har vergen kun som oppgave å støtte enslige mindreårige flyktninger ved å ivareta deres eventuelle behov (Statsforvalteren.no). Utover dette har ikke vergen et ansvar for å bidra på det fysiske, emosjonelle plan.

Barnevernsloven regulerer at relasjonen mellom barnevernet og enslige mindreårige flyktninger i utgangspunktet skal opphøre ved fylte 18 år, med etterverns bestemmelser til fylte 23 år for å sikre overgangen til voksen og selvstendig (Oppedal et al. 2009). I rapporten til Oppedal (2009) oppsummeres det med det med at de unge som mestrer å være selvstendig etter å ha flyttet for seg selv, er de som beskriver at de har god tilknytning og tilhørighet til voksne omsorgsgivere (Oppedal et al. 2009). Dette samsvarer med mine funn «Jeg prater med vergen min om alt, da blir alt litt bedre» (10).

En mulig svakhet med rapporten til Oppedal et al (2009) er at den er basert på tverrsnittsdata, som vil si at all data fra enslige mindreårige flyktninger som er med i studien er innhentet på samme tid. Konsekvensene av dette vil være at en ikke klarer å se en årsakssammenheng, slik en vil med longitudinelle studier som foregår over lengre perioder. Ved at informantene i mitt materiale selv kan bli bevisst sine opplevelser fra før til nå gjennom prosjekter med slik dybde som longitudinelle studier tilstreber, har vist seg som et verktøy for å kunne se sammenhenger og samsvarer med teorien om Salutogenese (Antonovsky, 1987). En opplevelse av sammenheng vil kunne bidra til en indre trygghet og da en større mulighet til at den unge har indre ressurser samt ressurser i sine omgivelser og da har en evne til å dra fordel av disse på en helsefremmende måte (Lindström & Eriksson, 2015). I mitt materiale fremkommer det flere beskrivelser om gjensidige relasjoner som understøtter det Lindström og Eriksson påpeker, som en informant nøye forklarer etter å ha tegnet piler begge veier for å illustrere sitt forhold til hennes tidligere verge « jeg har ikke nok ord for å beskrive hvor god person hun er, hun er

virkelig god» videre forteller hun at de begge åpner seg for hverandre. Ved at informanten på denne måten føler seg sett, forteller hun selv bidrar til at hun føler seg sterkere og forblir sterk.

7.1.2 Skole som arena for meningsfullhet og forståelse

Etter opplæringsloven har enslige mindreårige flyktninger rett til skolegang. Svendsen et al (2018) påpeker i *Kunnskapskapsoppsummeringen om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger* at skoletilbudet varierer og at denne variasjonen kan skyldes individuelle forskjeller, som for eksempel alder. En tydelig forskjell i skoletilbudet er også forskjeller fra kommune til kommune, hva som tilbys av kompetanse og muligheter. En informant fra min studie sier følgende om kompetanse innad i skolesystemet: «Rådgivere som har forståelse, de som har jobbet eller studert med innvandrere gjør det lettere å gå der på den skolen»

Forsker Lutine de Wal Pastoor ved NKT VTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) understøtter dette hvor hun vektlegger behovet for «en flyktning kompetent skole» hvor de ansatte er bevisst sin psykososiale og faglige rolle i møte med enslige mindreårige flyktninger (Pastoor, 2015, 2016). Videre påpeker Pastoor at foruten å være en læringsarena kan skolen ha en rolle som en viktig støtte for enslige mindreårige gjennom sårbare gjennomganger (Pastoor 2012, 2015).

Enslige mindreårige flyktninger oppfatter selv at skolen er deres viktigste arena, både for læring samt sosialisering med jevnaldrende (Svendsen & Berg, 2017). Dette støtter studien til Paulsen et al. (2020) da de også vektlegger skolen som en avgjørende arena for enslige mindreårige flyktnings og deres trivsel (Paulsen et al. 2020). At en spesifikk lærer kan være nok til å forme den unges fremtid kommer tydelig frem i følgende sitat hvor informanten forteller om sin mattelærer: «han er god til å lære fra seg, det hjelper meg til å mestre ting i livet».

Det at den unge her trekker en tydelig parallell mellom den hjelpen som gis og mestringen som oppnås som et resultat av dette oppfattes som at den unge klarer å se sammenhengen (Antonovsky, 1987) grunnet en positiv tilknytning til læreren sin. Vissheten om at læreren vil den unge sitt beste, ved å støtte å anerkjenne forklares i tilknytningsteori (Ainworth, et al. 1978; Bowlby, 1969) og understøtter mine funn.

Skole som mestringsarena sammenfaller også med studien til Kohli (2011) og kan sees i lys av elementene Kohli fremhever; viktigheten av tilhørighet, det at man er trygg i sine relasjoner slik at dette kan bidra til opplevelsen av suksess (Kohli, 2011).

7.1.3 Forutsigbar støtte

En gruppe barn og unge som skiller seg ut med tanke på en høyere risiko for psykiske helseplager er unge flyktninger og asylsøkere. Mange av dem har opplevd krig, blitt eksponert for traumatiske opplevelser som tortur, familiemedlemmer som har blitt drept og flyktet alene (Jacobsen et al., 2014). Den medisinske hjelpeapparatet flere av informantene forteller at de har mottatt støtte fra, det være seg av psykolog, lege, fysioterapeut og ergoterapeut har ført til at de unge føler på tilhørighet. Legen som gir den unge under korona direktenummeret sitt og sier at hun skal passe på henne er et godt eksempel på at den viktige hjelpen har flere elementer i seg og kan sees i sammenheng med samtlige av elementene til Kohli (2011). Studien til Svendsen et al (2018) understreker dette i sine funn. De påpeker at selv om det er viktig å anerkjenne den enslige mindreårige flyktningen som selvstendig, er de likevel avhengig av hjelp og støtte (Svendsen et al. 2018). jeg trekker paralleller til den kvalitative studien gjennomført av De Boer & Coady (2006) forskerne identifiserte at profesjonelle egenskaper som forståelse og varme er hensiktsmessig i arbeid med enslige mindreårige flyktninger (De Boer & Coady,2006).

7.2 Ytre stimuli for indre sammenheng

I de senere år har mye av litteraturen som omhandler enslige mindreårige flyktnings levekår, psykososiale og helsesituasjon fokusert på hva som fremmer psykisk helse (Svendsen et al. 2018). Begrepene som omtaler dette, varierer, men har til felles at de benevnes som mestring og resiliens. Salutogenese brukes for å forklare hva som bidrar til å fremme disse nevnte styrkeperspektivene (Svendsen et al. 2018). Det å tilhøre et felleskap påvirker opplevelsen av motivasjon og meningsfullhet. I mitt materiale fremkommer det fra flere informanter at deres opplevelse av sammenheng er med på å takle ulike stressfaktorer (Antonovsky 1987). En informant sier følgende om hennes lærer «Han er god til å lære fra seg, det hjelper meg til å mestre ting i livet» videre forteller den unge at den mestringsfølelsen bidrar til at hun har det så bra at hun kan få til ting videre i livet. Meningsforståelsen blir at den ene sosiale støtten som Antonovsky (1987) refererer til er nok til at det er en direkte sammenheng mellom årsaken til suksessen (Kohli, 2011) og virkningen den har på hennes livskvalitet.

7.2.1 «Hun gir meg litt lys»

I mine funn fremkommer det at flere av de unge verdsetter at ansatte i deres formelle nettverk er snille. Dette begrepet samt lignende som grei og vennlige benyttes ofte i deres beskrivelser

av viktige relasjoner. Studien til Skårdalsmo og Harnischfeger (2017) bekrefter dette som viktig for de unge, da et av de viktigste rådene fra unge flyktninger og asylsøkere til sine omsorgsgivere er å *Vær snill* (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017). Ut ifra analysen av mitt materiale er det grunnlag for å anta at de gode relasjonene i de unges formelle nettverk har betydning for deres trivsel og mestring. Teorien, Salutogenese til Antonovsky understøtter dette ved å påpeke at om en har sosial støtte tilgjengelig, vil det ofte være nok til å være en mestringsressurs (Antonovsky, 1987). Uansett om støtten er av praktisk eller emosjonell form oppleves den som betryggende i den unges hverdag (Kohli, 2011) og har en direkte sammenheng med flere sin trivsel.

7.2.2 Engasjerte relasjoner bidrar til mening

At relasjonene i det formelle nettverket har investert tid i informantens liv, fremheves som viktig for flere av de unge i mitt materiale. Studien til Kohli (2011) vektlegger viktigheten av tid og interesse for å forstå den unges verden og at en med dette vil bidra til å trygge den unge (Kohli, 2011). Råd til omsorgsgivere fra enslige mindreårige flyktninger i studien til Skårdalsmo & Harnischfeger (2017) vektlegger også dette med tid som viktig, samt at de har et ønske om at de voksne skal prøve å se ting fra den unges perspektiv (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017).

Betydningen av at formelle nettverk i form av offentlig støtteapparat jobber målbevisst med å hjelpe de unge med å danne langvarige og stabile relasjoner med mennesker i deres lokalmiljø, understrekes som viktig (Oppedal et al. 2009). Dette kan sees i sammenheng med elementene til Kohli (2011) og kan ha en direkte innvirkning på hvordan de unge i mitt materiale opplever som mestring som er en videreføring av elementene trygghet og tilhørighet. Støttende og forebyggende tilbud og psykososiale tiltak i mottaksfasen har avgjørende betydning for enslige mindreårige flyktnings helse og velvære. Skolen kan i dette arbeidet spille en avgjørende rolle, ved å tilrettelegge for en inkluderende og positivt miljø for utvikling og læring (Pastoor, 2016). Det at den unge kan få oppleve en følelse av normalitet ved å delta i skolen sine aktiviteter, kan bidra til å etablere nye sosiale nettverk. Opplevelse av tilhørighet i skolesammenheng kan ha betydning for enslige mindreårige sin trivsel samt trygghet (Pastoor, 2016).

Samtlige av informantene i mitt materiale er enten i arbeid eller i et studieforløp på intervjutidspunktet. 2/3 av de unge jobber eller studerer innenfor helsesektoren. Meningsforståelsen er at den tryggheten og støtten de har mottatt fra sine relasjoner innen deres

formelle nettverk har medvirket til suksess (Kohli, 2011). Dette samsvarer med Antonovskys sin teori, Salutogenese, hvor det er nok med en støtte til å løse opp i spenninger (Antonovsky, 1987). Viktige funn i denne delen er da at når praktiske krav og emosjonelle aspekter i livet oppleves som krevende verdsettes engasjerte voksne. Mange av informantene uttrykker tydelig at det er viktig å lære seg språket for å kunne gjennomføre skolen, og det nevnes ved flere anledninger at i Norge er det viktig å gå på skole: «Språk er nøkkelen til å klare nye ting. Det er veldig viktig». Funn som dette understøttes av studien til Capstick & Delaney (2016) som gjennom rapporten «Language for Resilience» bekrefter at språk er sentralt for at enslige mindreårige flyktninger har en positiv tilpasning i ny kultur og at de unge ved gode språkkunnskaper har større mulighet for å oppnå suksess innen utdanning (Capstick & Delaney, 2016). Dette er også i tråd med studien til Sleijpen et al. (2017) hvor funn viser at informantene ser på nøkkelen for en god fremtid i sine nye land (Sleijpen et al. 2017).

7.2.3 Vindu til viktig omsorg

I hovedprosjektet sees det som nevnt tidligere etter hva relasjoner betyr for enslige mindreårige flyktninger sin livskvalitet og hvem i de unge sine nettverk som gjør dem trygg og glad. I mine funn fremkommer det at nye relasjoner som oppleves som støttende er ekstra viktig i enslige mindreårige flyktninger sin navigering i ny kultur. At det da dannes relasjoner i nytt land som bidrar til praktisk støtte og emosjonell støtte fremstår som betydningsfullt., da fraværet av deres gamle nettverk er borte. Det at relasjoner i deres formelle nettverk klarer å se helheten rundt informantens liv, dens opplevelse og historie er i tråd med den salutogene komponenten OAS og anses som viktig for informantens livskvalitet og mestring. Funn fra *Enslige mindreårige-sårbarhet, deltakelse og mestring* (Svendsen & Berg, 2021) bekrefter mine funn ved at de belyser at de enslige mindreårige flyktningene har et ønske om å fortsette sine liv i nytt land og skape sammenheng (Svendsen & Berg, 2021) Dette er i tråd med Antonovskys sine komponenter hvor viktigheten av støtte er avgjørende for en god mestringsressurs (Antonovsky, 1987).

7.2.4 Forståelse og kompetanse som verdsette egenskaper

Funn fra analysen viser at mange av informantene verdsetter forståelse og kompetanse i deres nettverk, det være seg fra lærere og andre ansatte i skolesystemet samt fra de som utpeker deres verge som viktig relasjon i deres formelle nettverk. Ifølge Eide et al (2009) er evnen til å vise forståelse og respekt for andre sine særtrekk, verdier og normer, å utøve kultursensitivitet (Eide

et al. 2009). Ved å øke kompetansen når man jobber med mennesker fra en annen kulturell bakgrunn enn ens egen, i dette tilfelle unge flyktninger er det å utøve kultursensitivitet sammen med forståelse avgjørende for et tilfredsstillende velvære, da begrepet retter fokus direkte på den kulturelle bakgrunnen. En annen innfallsvinkel til kultursensitivitet er anerkjennelse hvor man gjør alt for å forstå den andre sitt perspektiv og dermed stille likt (Eide et al. 2009). Som profesjonell er det viktig å erkjenne sin egen væremåte, hvor man er bevisst sine egne holdninger og tankesett rundt normer og verdier. Funn fra analysen viser til dette og kan sammenfattes med de følgende studiene. Quereshi har gode refleksjoner i boken *Over profesjonelle barrierer* (2009), denne samt Skau sin *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (2005) hvor viktigheten av fagfolks personlige kompetanse i sosialt arbeid beskrives.

Kultursensitivitet kan benyttes for lettere å forstå unge flyktninger sine reaksjoner på sosiale problemer som oppstår i møte med ny kultur og dermed være bedre rustet i analyseringen av disse forskjellene. I barnevernet regjerer det en faglig enighet hvor etaten skal tilby kulturelt sensitive tjenester til alle fra en annen kultur. Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) vedtok i 2008 at de sammen skal styrke den flerkulturelle kompetansen i det statlige og kommunale barnevernet. Ved å benytte Kultursensivitet i sitt arbeid bidrar de profesjonelle beskrives av Fylkesnes og kan bidra til at flyktninger får et likeverdig tilbud som majoriteten (Fylkesnes, 2011).

Funn fra analysen viser at flere av de unge savner et bedre tilbud, men at det har vært en forbedring. Likevel er meningsforståelsen at flere av informantene savner et tilfredsstillende skoletilbud med kompetente voksne forståelse. Dette samsvarer med funn fra Garvik et al. (2016) sin rapport at det er stor variasjon i skoletilbudet og helsetilbudet fra kommune til kommune (Garvik et al. 2016).

8 AVSLUTNING

I denne siste delen av prosjektet vil jeg kort oppsummere prosjektet. Til slutt gjør jeg tanker om studiens relevans samt hva som mangler av kunnskap på feltet.

8.1 Oppsummerende refleksjoner og behov for videre forskning

En del av tanken bak prosjektet «Kreativ sammen» er å vise hvordan unge enslige flyktninger skaper gode liv for seg selv og andre, og derigjennom hvordan de styrker og beholder en opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 1991). Med dette som bakteppe valgte jeg å anvende teorien samt elementene trygghet, tilhørighet og suksess (Kohli, 2011). Dette for å få en innsikt i hva de unge trenger av relasjonene sine i sitt formelle nettverk for å oppnå trivsel og mestring.

Slik som «Kreativ sammen» prosjektet jeg er tilknyttet opererer med longitudinell studie over flere år vil en gjennom dette prosjektet ville få en bredere forståelse og innsikt gjennom fortid, nåtid og fremtid fra de unge som har rukket å leve i Norge over en lengre periode. Basert på Kohli (2011) sin teori mener jeg at det er viktig at forholdene mellom enslige mindreårige flyktninger og deres formelle nettverk er basert på tillit og trygghet. Først da vil en kunne føle mestring. Dermed er det en svært viktig posisjon en har som profesjonell i samhandling med den unge.

Funn gjort i dette prosjektet er basert på 17 intervjuer fra ett fylke i Norge. Informantene består av en jevn fordeling av gutter og jenter som er flyktninger fra ulike land. Dette utvalget vurderes som tilstrekkelig for formålet til prosjektet. Målet har vært å se på de enslige mindreårige flyktninger sine individuelle erfaringer om viktigheten av å oppleve en god relasjon til deres formelle nettverk. Funn gjort i analysen viser til ett samsvar mellom informantenes opplevelser av viktigheten av gode relasjoner og kan derfor være gjenkjennbare for andre enslige mindreårige flyktninger. Samtidig vil funnene ikke nødvendigvis være gyldig for alle enslige mindreårige flyktninger, men kan være et betydningsfull bidrag til forskningsfeltet. Studien kan gi økt forståelse for hvordan målgruppen opplever at gode relasjoner til det formelle nettverk bidrar til økt livskvalitet og mestring

Kort fortalt vil det alltid være mer behov for mer forskning om hvorvidt de ulike tilnærmingene en har i arbeidet for enslige mindreårige flyktninger har effekt for deres trivsel, integrering og livskvalitet. Det etterlyses forskning som direkte belyser enslige mindreårige flyktnings sine egne perspektiver og erfaringer. Longitudinelle studier vil være hensiktsmessig å anvende for å få svar (Svendsen et al. 2018). Jeg støtter meg til Svendsen et al (2018) sine oppsummeringer i deres kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, hvor det savnes mer forskning som belyser direkte erfaring fra de unge. Videre etterlyser Svendsen et al (2018) mer en såkalte her og nå opplevelser fra enslige mindreårige flyktninger om deres tid i Norge.

REFERANSELISTE

- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, D. (1979). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press.
- Amnesty International. (u.å). *Asylsøkere og flyktninger*. <https://amnesty.no/asylsokere-og-flyktninger>
- Andreasson, U. & Birkjær, M. (2018). *In the shadow of happiness*. Nordic Council of Ministers.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the Mystery of Health. How people manage stress and stay well*. Jossey Bass.
- Antonovsky, A. (1991). *Health, stress, and coping*. Jossey Bass.
- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Gyldendal akademisk.
- Barstad, A. (2016). *Gode liv i Norge. Utredning om måling av befolkningens livskvalitet*. (Rapport IS-2479). Helsedirektoratet.
- Berg, B., & Svendsen, S. (2021). Enslige mindreårige - sårbarhet, deltakelse, mestring. I B. Berg & V. Paulsen (Red.), *Møter mellom minoriteter og barnevernet* (s. 132-151). Universitetsforlaget.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.). Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.

- Capstick, T. & Delaney, M. (2016). Language for resilience: the role of language in enhancing the resilience of Syrian refugees and host communities. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:217794418>
- Chase, E. (2013). Security and subjective wellbeing: the experiences of unaccompanied young people seeking asylum in the UK. *Sociology of health & illness*. 35(6), 858-872. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.2012.01541.x>
- Creswell, J.W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, & mixed methods approaches*. (4. utg.). Sage.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.). Gyldendal Akademisk.
- De Boer, C. & Coady, N. (2006). Good helping relationships in child welfare: learning from stories of success. *Child and family social work*, 12(1), 32-42. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00438.x>
- Eide, K., Quereshi, N.A., Rugkåsa, M., & Vike, H. (2009). *Over profesjonelle barrierer- Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Gyldendal Akademisk.
- elever. <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Minoritetspraktlige/>
- FNs barnekonvensjon. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Barne- og familiedepartementet. http://barneombudet.no/wpcontent/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf
- Folkehelseinstituttet. (2019). *Fakta om livskvalitet og trivsel*. <https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/livskvalitet-og-trivsel/livskvalitet-og-trivsel/>
- Førde, S. (2017). Det tar en landsby å oppdra et barn- Oppvekstmiljøets betydning for enslige mindreårige flyktningers navigering mot opplevelsen av psykisk helse og resiliens. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 14(2), 145 – 155. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-02-06>
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.

- Hartman, A. (1978). Diagrammatic assesment of family ralationships. *Social Casework*, 59(8), 465-476. <https://doi.org/10.1177/104438947805900803>
- Hartman, A. (1995). Diagrammatic assessment of family relationships. *Family in Society*, 76(2), 111-122. <https://doi.org/10.1177/104438949507600207>
- Helliwell, J., Layard R, Sachs, J., De Neve, J-E. (2020). *World Happiness Report 2020*. Sustainable Development Solutions. [World Happiness Report 2020 | The World Happiness Report](https://www.oecd.org/happiness/)
- Holmen, J., Espnes, G. A., Håpnes, O., Rangul, V., Svebak, S., Sørensen, T., & Theorell, T. (2016). *Jakten på helsefremmende faktorer i epidemiologisk forskning: Eksempler fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT)*. *Norsk Epidemiologi*, 26(1-2). <https://doi.org/10.5324/nje.v26i1-2.2025>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2023). *Tall og fakta om innvandrere og integrering*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge>
- Kohli, R. (2011). Working to Ensure Safety, Belonging and Success for Unaccompanied Asylum-seeking Children. *Child Abuse Review*, 20(5), 311-323. <https://doi.org/10.1002/car.1182>
- Kohli, R. K. S. (2007). *Social work with unaccompanied asylum seeking children*. Palgrave Macmillan
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Kvale, S. (2001). *Det Kvalitative Forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk.
- Kvaran, I. & Holm, J. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Langeland, E. (2012). *Salutogenese som forståelsesramme i psykisk helsearbeid*. Fagbokforlaget.

- Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Universitetsforlaget.
- Lidén, H., Aasen, B., Seeberg, M. L., & Staver, A. B. (2020). *Fra bosetting til voksenliv: Den kommunale tjenestekjeden for enslige mindreårige flyktninger*. Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/2641091>
- Lindstrøm, B., & Eriksson, M. (2015). *Haikerens guide til salutogenese. Helsefremmende arbeid i et salutogent perspektiv*. Gyldendal Akademisk.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet (British Edition)*, 358(9280), 483-488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Malterud, K. (2018). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4.utg.). Universitetsforlaget.
- Malterud, K., Siersma, V., Guassora A.D. (2021). Information power. Sample content and size in qualitative studies. I P.M. Camic (Red.). *Qualitative research in psychology expanding perspectives in methodology and design*, (s.67-81). American psychological association.
- Manja, V., Nrusimha, A., MacMillan, H., Schwartz, L., Jack, S. (2021). Use of ecomaps in qualitative health research. *The Qualitative Report*, 26(2), 412-442. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.4565>
- Merrick, E. (1999). An exploration of Quality in Qualitative Research: Are "Reliability" and "Validity" Relevant?" In M. Kopola & L.A. Suzuki (Red.), *Using Qualitative Methods in Psychology* (s. 25- 37). Sage Publications.
- Mjøsund, N.H., Eriksson, M., Norheim I., Keyes, C.L.M., Espnes, G.A., Vinje, H.F. (2015). Mental health as perceived by persons with mental disorders – an interpretative phenomenological analysis study. *International journal of Mental Health Promotion*, 17(4), 215-33. <https://doi.org/10.1080/14623730.2015.1039329>

- Møller, L. (2012). *Anerkjennelse i praksis. Om utviklingsstøttende relasjoner*. Kommuneforlaget AS
- Nes, R.B., Hansen, T., Barstad, A. (2018). *Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem*. Folkehelseinstituttet.
- Oishi, S., Kushlev, K., Schimmack, U. (2018). Progressive taxation, income inequality, and happiness. *American Psychological Association*, 73(2), 157-68
- Oppedal, B., Seglem, K., & Jensen, L. (2009). *Avhengig og selvstendig: Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. (2009:11). Folkehelseinstituttet
- Opplæringsloven (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. Kunnskapsdepartementet. <https://lovdata.no/pro/NL/lov/1998-07-17-61>.
- Pastoor, L, d, W. (2015). The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway. *International Journal of Educational Development*, 4(2015), 245-254. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.10.009>
- Pastoor, L. d. W. (2016). Enslige unge flyktningers psykososiale utfordringer: behovet for en flyktningkompetent skole. I C. Øverlien, M.I. Haugen & J.H. Schultz, (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*. (s. 200-219), Universitetsforlaget.
- Pastoor, L.W. (2012). Skolen et sted å lære et sted å være. I K. Eide. (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*, (s. 203-231). Gyldendal Akademisk.
- Paulsen, V., Riise, A., Berg, B. (2020). Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet – behov for anerkjennende praksis. *Fontene forskning*, 13(2), 31-43. <https://www.buyandread.com/next/reader.htm?pub=fonteneforskning&date=20201217&page=31>

- Punch, K.F. (2014). *Introduction to sosial research. Quantative & gualitative approaches*. (3. utg.). Sage publishing.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting Qualitative Data; Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction* (3. utg.). Sage Publications.
- Skårdalsmo, E. M.B & Harnischfeger, J. (2017). Vær snill!- Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flykninger til voksne omsorgsgivere. *Tidsskriftet norsk barnevern*, 94(1), 6-21. <https://doi:10.18261/issn.1891-1838-2017-01-02>
- Skau, G.M. (2011). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (4.utg.). Cappelen Akademisk Forlag.
- Sleijpen, M., Mooren, T., Kleber, R., & Boeije H. (2017). Lives on hold. A qualitative study of young refugees' resilience strategies. *Sage journals*. 24(3), 348-365
<https://doi.org/1177/0907568217690031>
- Smith, L. (2016). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholdt, & K. Sandberg, (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (3.utg, s. 17-30). Universitetsforlaget.
- Stang, E.G. (2012). Flyktningbarn og menneskerettigheter. I K. Eide. (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flykninger*. (1.utg, s. 82-101). Gyldendal Akademisk.
- Statsforvalteren.no (u.å.). <https://www.statsforvalteren.no/nb/agder/Folk-og-samfunn/Asylsokereogflykninger1/Enslige-mindrearige-asylsokere/>
- Steckermeier, L.C. & Delhey, J. (2019). Better for Everyone? Egalitarian Culture and social wellbeing in Europe. *Social Indicators Research*. 143(3), 1075-1108.
<https://doi.org/10.1007/s11205-018-2007-z>
- Svendsen, S., & Berg, B. (2017). *Enslige mindreårige- på vei mot voksenlivet*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Samfunnsforskning.

https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/RAPPORT-EM-TRONDHEIM_skjerm.pdf

Svendsen, S., Berg, B., Paulsen, V., Garvik, M., & Valenta, M. (2018).

Kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Samfunnsforskning.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (5. utg.) Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag.* Gyldendal Akademisk.

Utdanningsdirektoratet (2016b). Veileder. Innføringstilbud til nyankomne minoritetsspråklige
Veileder-Innforingstilbud-til-nyankomne-minoritetsspraklige-elever.

White, S. (2017). Relational wellbeing: Re-centring the politics of happiness, policy and the self. *Policy & Politics*, 45(2), 121- 136.

<https://doi.org/10.1332/03055731714866576265970>

Vedlegg

Vedlegg 1 Informasjonsskriv om forskningsprosjektet og samtykkeerklæring

Relasjonell livskvalitet hos unge flyktninger i Finland, Norge og Storbritannia

Informasjon til deltakere

Ønsker du å delta i et forskningsprosjekt om unge flyktninger i Finland, Norge og Storbritannia?

Om prosjektet:

- Prosjektet undersøker hvordan livet er for unge voksne som en gang var enslige mindreårige asylsøkere og nå er etablert i et nytt land.
- Vi ønsker å forstå hvilke mennesker som er viktige for deg og hva dere gjør sammen som gjør at du trives og har det bra – relasjonene og nettverkene dine. Vi er opptatt av hva du betyr for andre og hva andre betyr for deg.
- Vi vil møte deg åtte ganger, over en periode på 2 år.
- Vi skal både snakke om relasjoner (tre individuelle intervju) og jobbe med relasjoner gjennom kunst (tre kreative workshoper).
- I det individuelle intervjuet vil vi også be deg lage et kart over personer som er viktige i livet ditt.
- I samarbeid med deg vil vi også invitere en person som er spesielt viktig for deg (din 'verdiperson') til en felles samtale, slik at vi kan forstå hva dere gjør sammen og betyr for hverandre (to felles intervju).
- Det vi lærer gjennom prosjektperioden, vil vi dele med mennesker i Finland, Norge og Storbritannia, deriblant politikere og andre som lager lover og regler i disse landene. Ingen vil kunne gjenkjenne deg personlig i det vi skriver i artikler og rapporter.
- *Dersom du ønsker det*, vil vi vise frem bilder og film fra workshop'ene og kunsten du lager når vi forteller om prosjektet: kunstutstilling, internett, dokumentarfilm.

Om din deltakelse

- Det er frivillig å delta i prosjektet.
- Vi spør deg om å delta fordi du kom til Norge som enslig mindreårig asylsøker, er 18-30 år gammel, har fått oppholdstillatelse og er etablert i en norsk kommune.
- Med din tillatelse, vil vi gjøre lydopptak av samtalene vi har.
- Vi vil snakke sammen på norsk eller engelsk. Hvis vi har behov for tolk, vil vi sørge for dette.

- Du bestemmer selv hvilke spørsmål du vil svare på. Du kan stoppe intervjuet når som helst, uten at du forteller oss hvorfor. Du kan også ombestemme deg og trekke deg fra prosjektet uten å gi oss en begrunnelse.
- Hvis et intervju utløser vonde følelser, vil vi hjelpe deg å finne en fagperson å snakke med.
- Når du lager kunst i gruppe med andre, vil vi ta bilder og filme. Du velger selv om du vil være med på bilder eller film.
- Hver gang du deltar i et intervju eller en workshop, vil du få et gavekort som takk for din deltakelse.
- Dine reisekostnader knyttet til deltakelse og mat under workshopene vil bli dekket av oss.
- Vi betaler også for alt kunstmateriell som brukes.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer, bruker og beskytter dine opplysninger

- Informasjon om deg blir lagret sikkert i SAFE, en dataløsning for sikker behandling av sensitive personopplysninger i forskning. Tilgang til lydfiler og personidentifiserbare dokumenter er forbeholdt de forskerne som er involvert i prosjektet; Marte K. Fylkesnes (NORCE), Milfrid Tonheim (NORCE), Masego Katsi (Høgskulen på Vestlandet). Forskningsassistent med taushetsplikt vil hjelpe oss å skrive ut intervjuene (transkribere).
- Vi erstatter navnet ditt og, andre opplysninger som kan identifiserer deg, med kodeord i transkripsjonene. Disse opplysningene blir lagret helt adskilt fra intervjuene.
- Alt vi snakker om vil vi holde mellom oss – vi har taushetsplikt. Men, hvis du forteller oss at du selv eller noen andre er i fare, eller du beskriver ulovlig aktivitet av alvorlig karakter, kan det hende vi er forpliktet av loven til å rapportere bekymringene våre til myndighetene.
- I workshopene vil vi jobbe med kunst i grupper. Vi vil da be alle i gruppen om å respektere hverandres privatliv.
- Med bakgrunn i informasjonen vi får gjennom prosjektet, vil vi skrive en rapport og artikler på ulike språk. Ingen vil kunne gjenkjenne deg personlig i det vi skriver, selv om vi siterer noe av det du har fortalt til oss.
- Dersom du ønsker å bli identifisert, for eksempel ved å sette navnet ditt på kunstverket du lager, vil vi snakke sammen om hva det innebærer av ulemper og fordeler for deg før du bestemmer deg.

Hvem er ansvarlig for prosjektet?

- Prosjektet ledes av University of Bedfordshire (Storbritannia). Andre involverte institusjoner er NORCE Research (Norge), Høgskulen på Vestlandet (Norge), Tampere University (Finland), og Migration Institute of Finland (Finland). Behandlingsansvarlig institusjoner i Norge er NORCE og Høgskolen på Vestlandet. Prosjektperioden er fra februar 2020 til februar 2024.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes i februar 2024. Lydopptak og din kontaktinformasjon vil da bli slettet. De anonymiserte og transkriberte intervjuene vil bli lagret for videre forskning ved NORCE og HVL sine dataarkiv frem til februar 2030.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og - å sende klage (se under).

Vi behandler dine personopplysninger basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NORCE Research AS har NSD - Norsk senter for forskningsdata AS - vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvordan ta kontakt?

Vi oppfordrer deg til å ta kontakt med vårt personvernombud Øyvind Straume (personvernombud@norce-research.no) dersom du:

- har spørsmål om hvordan opplysningene dine brukes av forskerne i prosjektet.
- vil rapportere et brudd på datasikkerheten (f.eks. hvis du tror at personopplysningene dine har kommet på avveie eller er avslørt på en ukorrekt måte).
- ønsker å klage på hvordan NORCE/HVL har brukt dine personopplysninger.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17. Hvis du ikke er fornøyd med forskerne og ønsker å drøfte dette eller fremme en klage, ta kontakt med:

For kontakt med det norske forskerteamet i prosjektet:

Marte K. Fylkesnes, mafy@norce-research.no tel: 40645069	Milfrid Tonheim, milfrid.tonheim@hvl.no tel: 41622079	Masego Katisi Masego.Katisi@hvl.no tel: 99878837

SAMTYKKE INTERVJU OG WORKSHOP

	Ja	Nei
Jeg har lest og forstått hva det innebærer for meg å delta i prosjektet.	☐	☐
Jeg forstår at jeg kan ombestemme meg når som helst, og trekke meg fra enkelte aktiviteter eller hele forskningsprosjektet.	☐	☐
Jeg samtykker til....		
Å delta i individuelle intervju med samtaler om mine relasjoner og mitt nettverk	☐	☐
Å delta i felles intervju med min 'verdiperson'	☐	☐
Lydopptak av intervjuene	☐	☐
Lydopptak når jeg forteller om mitt kunstverk i workshopen	☐	☐
Å respektere de andre som deltar i workshopene og ikke dele informasjon om dem utenfor gruppen.	☐	☐
Å være delvis synlig på bilder og film som deles offentlig (ansiktet vises ikke)	☐	☐
Å være helt synlig på bilder og på film som deles offentlig (ansiktet mitt skal ikke vises)	☐	☐
At objekter og kunsten jeg lager blir tatt bilde av.	☐	☐
At bilder og filmopptak kan brukes i formidling av forskningen (for eksempel hjemmeside, foredrag, media, tv, utstilling)	☐	☐
At bilder og filmopptak kan brukes i forskningen	☐	☐

Kommentar fra deltaker:

Deltakerens navn: _____

Signatur og dato: _____

Vedlegg 2 - Intervjuguide

Intervjuguide for første individuelle intervju (norsk versjon)

Forskeren/e møter den unge med flyktningbakgrunn (YP) for et aktivitetsbasert intervju etter den første workshopen. Fokus vil være på nåtiden.

Vi bestreber oss på å fremme sakte samtaler fremfor raske og presise spørsmål. Vi gir den unge tid nok til å kunne bevege seg frem og tilbake mellom hans/hennes beskrivelser/fortellinger og nettverksaktiviteten.

Intervjuet vil foregå i en setting der den unge føler seg veltilpass.

Møtene vil følge den samme struktur:

Introduksjon (20 minutter)

Formål	Hva foregår / diskusjonspunkter (markert med kulepunkt)	Materiale / andre notat
Introduksjon, konfidensialitet, tuner inn og bygger tillit	Takker for sist / takker ungdommen for at hun/han kunne komme. Vi tar frem skjema for informert samtykket. Vi repeterer den viktigst informasjonen og snakker om ungdommens samtykke og tillatelse til å gjøre lydopptak av intervjuet. Dele erfaringer fra workshopen Bakgrunnsspørsmål: • Fortell meg litt om hva jeg bør vite om deg?• Hva kunne du tenke deg å vite om meg?	Kopi av samtykkeskjema og informasjonsbrev Lydopptaker og/eller notisbok Sjekkliste for bakgrunnsinformasjon (begynn å fylle ut nå og gjør det ferdig i slutten av intervjuet) Forfriskninger
Introduserer hva vi skal gjøre	Vi introduserer aktiviteten for den unge: • Vi starter med å snakke om objektet du tok med deg og kunsten du laget i workshopen.• Deretter vil vi snakke om mennesker som er viktige for deg. Vi vil be deg om å tegne et nettverkskart (en oversikt) som viser de menneskene som betyr mest for deg - og fortelle hva som gjør dem viktige for deg. Hele aktiviteten vil vare ca. to timer.	

En utdyping av beskrivelsen av kunstverket (45 minutter)

Formål	Hva skjer / diskusjonspunkter	Materiell / andre notat
	Vi starter med bildet av kunstobjektet.	Papirkopi av bildet av kunstobjektet

Å la de unge voksne utdype betydningen av kunstverket som ble laget på workshopen.	• La oss først se på kunstobjektet. • Hvilke tanker hadde du da du valgte/ lagde dette? • I workshopen fortalte du om hva bildet du lagde formidlet ifht relasjonen du har til X. Kan du ta meg igjennom historien bak collagen du lagde en gang til? (Du fortalte blant annet at) • Hva forteller objektet og kunsten du laget om din relasjon til X? • Hva forteller bilde du har laget om hva X betyr for deg? • Hva forteller bildet om hva du betyr for X? • Kan kunstverket ditt fortelle oss noe om hva som er viktig for deg i dine relasjoner også til andre enn X? (Mer generelt...)	Båndopptaker

Nettverkskartleggingsøvelse (opp til en 1 time)

Formål	Hva skjer / diskusjonspunkter	Materiell / andre notater
Overgang	Når den unge er ferdig går vi videre til den neste aktivitet. • Vi har nå snakket om kunsten du har laget, og hva det betyr for deg. Nå skal vi gå et skritt videre og snakke om de menneskene som er viktige for deg.	
	Instruere deltaker om hvordan hun/han kan lage et kart over sitt sosiale nettverk. • Her er et stykke papir. • Jeg vil vise deg et eksempel på hva jeg vil at du skal gjøre. • Her er en person x i midten, la oss kalle henne Amiira. • Så deler jeg papiret i fire hjørner. Hjørnene består av fire forskjellige sosiale relasjoner: 1. Familie 2. Venner 3. Organiserte aktiviteter og fellesskap (for eksempel religiøse fellesskap, sportsklubber og andre organiserte fritidsaktiviteter, innvandrerorganisasjoner, ...) 4. Profesjonelle relasjoner / Formelle nettverk (for eksempel mennesker på din arbeidsplass, og mennesker som jobber innen velferdstjenester, skole og utdanning, helse, immigrasjon, ...) • Så tegner jeg inn mennesker som er viktige for Amiira. Jeg markerer Jamaad her, fordi hun er en	Tavle og tavlemarkører ELLER stort stykke papir og tusjer

viktig venninne både fordi de går på skole sammen og fordi hun er fra samme land som henne selv. I kartet skriver vi bare forbokstaven i navnet til Jamaad + hvilken relasjon de har, altså 'venn' (J-venn). En annen viktig relasjon for Amiira er Henrik. Han er hennes tidligere kontaktperson i bofellesskapet hun bodde på og plasseres derfor her, under Formelle nettverk. Da skriver vi H-kontaktperson.

- Relasjoner til jenter/kvinner har sirkel rundt seg, mens relasjoner til gutter/menn har en firkant rundt seg. Dersom det er snakk om en person som er usikker på sin identitet eller både føler seg som kvinne og mann, tegner vi en trekant rundt forbokstaven.
- For å få fram at relasjonene vi har varierer i forhold til hvor positive de er, bruker vi 3 forskjellige typer linjer
 1. Solide linjer viser sterke og positive relasjoner.
 2. Stiplede linjer viser ikke fullt så sterke relasjoner. Dette er personer som er mer i bakgrunnen, men likevel viktige for deg (noen du ikke treffer eller snakker med så ofte).
 3. Brutte linjer viser relasjoner som er preget av konflikt og utfordringer.
- For få fram at relasjonen mellom Amiira og Jamaad er et gjensidig forhold, tegner jeg to linjer med piler som viser en "flyt" begge veier. Altså hva de gir hverandre, hvordan de får hverandre til å føle seg bra.
- Noen relasjoner kan ha pil bare i den ene retningen. Dette viser mindre gjensidighet i relasjonen. For eksempel, opplever Amiira at Henrik gir henne verdifulle råd om arbeidslivet. Men Amiira tror at hun ikke betyr så mye for Henrik som han gjør for henne (kanskje hun er redd han ikke vil ta kontakt når hun flytter). Derfor tegner jeg en pil som kun peker fra Henrik til Amiira.
- Nå ønsker jeg at du lager ditt eget kart. Begynn med å tegne deg selv i sirkelen/firkanten/trekanten i midten, og marker deretter de menneskene som er viktige for deg nå.

	• Tenk over gjensidigheten når du tegner ditt eget kart: Hva gir du til mennesker i nettverket ditt, hva gir andre til deg? Aktuelle oppfølgingsspørsmål dersom det blir nødvendig nedenfor. Husk gjensidigheten og der det passer spør om hva den ene gjør for den andre og visa versa (hvem gjør deg glad/hvem gjør du glad?) • Hvem får deg til å føle deg trygg eller glad? • Hvem har du kontakt med / er du sammen med i hverdagen (hjem, familie, venner, naboer, religiøse fellesskap, jobb, skole, online, sosiale medier?) • Hvem snakker du med om vanskelige ting? • Hvem går du til, hvis du trenger hjelp? (Spør: praktisk hjelp, hjelp ifht skole og utdanning, økonomiske råd eller låne penger, emosjonell støtte, eller andre ting du trenger hjelp til) • Hvem kommer til deg for å få hjelp? • Hvem kontakter du når du vil dele gode nyheter? • Hvem er du sammen med på fritiden? Fortell meg litt om nettverkskartet ditt / Er det noe mer du vil fortelle om nettverkskartet ditt. Hvilke personer er særlig viktige for deg? Fortell oss gjerne litt mer om hva den enkelte betyr for deg og hva du betyr for dem? Korona: kan du fortelle om hvordan korona har påvirket det vi har snakket om så langt? *nettverk *deg selv *andre *sted/rom	
Nominere en person til et parintervju/felles intervju	• Vi vil gjerne intervju deg sammen med en person som er særlig viktig for deg (verdiperson). • Har du allerede gjort deg noen tanker om hvem du vil velge som din verdiperson? • Kan du fortelle om denne personen og hvorfor valgte du ham/henne? • Vi vil gjerne at du tar kontakt med hun/han og forteller henne/ham at du ønsker at dere to blir intervjuet sammen. • Kan du gi dette informasjonsbrevet til ham/henne (med lenke til video)? Dersom hun/han er åpen for å være med på et slikt	Informasjonsbrev om studiet og par-intervjuet. Lenke til video med mer informasjon.

	intervju, vil vi ta kontakt med henne/ham for å avtale et tidspunkt.	

På slutten (5 minutter)

Sjekk at alle bakgrunnsinformasjon er notert	For å være sikker på at jeg kjenner din situasjon og har forstått deg rett, så har jeg en liten sjekkliste her med spørsmål til slutt. Husk – hvis det er noe her du synes er for privat, trenger du ikke svare på det! Hvis denne informasjonen ikke ble nevnt i begynnelsen: alder, opprinnelsesland, språk, arbeid, skole, boforhold, tro/religion, innvandringsstatus, hvor lenge deltakerne har bodd i Norge, hvor de har bodd siden ankomst, deres familiesituasjon.	Sjekkliste for bakgrunnsinformasjon

Avslutning:

Hvordan har det vært for deg å være med på denne samtalen?

|

Vedlegg 3 Vurdering NSD

4/26/23, 2:13 PM

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Relational wellbeing in the lives of young refugees in Finland, Norway...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer	Vurderingstype	Dato
255845	DPIA	22.04.2021

Prosjekttittel

Relational wellbeing in the lives of young refugees in Finland, Norway and the UK

Behandlingsansvarlig institusjon

NORCE Norwegian Research Centre AS / NORCE Helse / RKBV Vest

Felles behandlingsansvarlige institusjoner

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for velferd og deltaging

Prosjektansvarlig

Marte Knag Fylkesnes

Prosjektperiode

02.02.2020 - 31.08.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.08.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

NSD har vurdert endringen registrert 18.01.2021, som innebar at DPIA måtte revideres, jf. at prosjektet er vurdert å innebære en relativt høy risiko for de registrertes rettigheter og friheter, noe som utløser krav om personvernkonsekvensvurdering (DPIA) jf.

personvernforordningen art. 35. NSD har i samråd med prosjektansvarlig gjennomført en slik vurdering, versjon 2. Ved å gjennomføre de planlagte tiltakene, mener NSD at personvernrisikoen er redusert i en slik grad at behandlingen kan gjennomføres i samsvar med personvernforordningen, uten behov for forhåndsdrøfting med Datatilsynet. Behandlingsansvarlig institusjon har bekreftet at vurderingen er tilfredsstillende utført og at prosjektet kan gjennomføres. Godkjent DPIA versjon 2 er lastet opp til meldeskjema.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp underveis (hvert annet år) og 30 dager før planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene avsluttes som planlagt/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til videre med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

<https://meldeskjema.sikt.no/5e538df2-8688-482d-9893-b8c948d8e5c2/vurdering>